

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศ
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

โดย นายไชนี แวมุขอและคณะ

กรกฎาคม 2547

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศ
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

โดย นายไชนี แวมูซอและคณะ

กรกฎาคม 2547

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศ
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นายไชนี แวมุซอ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. นายอัสมิง กาเซ็ง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. นายมุหัมหมัดมันซูร หะมัดเราะ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชุดโครงการ ข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศของภาคใต้

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง	ข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้
คณะผู้วิจัย	นายไชนี แวฆุช นายอัสมิง กาเซ็ง นายอัมหมัดมันซูร หมัดเราะ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ในภาพรวมและภาพเปรียบเทียบของโรงเรียนในกลุ่มจังหวัดตอนบนและตอนล่างของภาคใต้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การบริหารงานเครือข่าย ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและปรับปรุงจากชุดแบบสอบถามระดับมัธยมศึกษาที่คณะผู้วิจัยข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโครงการเดียวกันทางภาคเหนือ สุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยเป็นผู้บริหาร ครูสอนภาษาต่างประเทศและนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ซึ่งมีทั้งหมด 363 โรง ประกอบด้วยผู้บริหาร 6 คน ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศ 18 คน และนักเรียน 36 คน ด้วยเหตุผลทางขอบเขตการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงจำกัดเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดกลางและใหญ่ ใช้เกณฑ์สภาพแวดล้อมทางภาษาที่ใช้พูดโดยประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัด เป็นเกณฑ์แบ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรกเป็นกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดที่ประชาชนใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดที่ประชาชนใช้ภาษาไทยเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวันเป็นหลัก

ความเป็นมาและสภาพในปัจจุบัน

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันการศึกษาประเภทหนึ่ง ที่พัฒนาจากระบบการเรียนแบบ “ปอเนาะ” ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การเรียนการสอนแต่เดิมมุ่งเน้นในเรื่องหลักการปฏิบัติตามศาสนกิจ ซึ่งในปัจจุบันยังคงปรากฏพบสภาพปอเนาะแบบดั้งเดิมในบางแห่ง ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้พยายามปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ในปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จดทะเบียนแล้วจัดเป็นโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ โดยทั่วไปเปิดหลักสูตรวิชาสามัญควบคู่กับหลักสูตรศาสนาและวิชาชีพ โดยในช่วงปี พ.ศ. 2546 มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จดทะเบียนแล้วทั้งสิ้น 363 โรงในภาคใต้ จากทั้งหมด 420 โรงทั่วประเทศ

ส่วนใหญ่กระจายในเขตภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งเป็นบริเวณที่ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้

ความซับซ้อนและความหลากหลายของหลักสูตรที่มีในโรงเรียนประเภทนี้ ทำให้เกิดการ บริหารหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนนี้เป็นแบบคู่ขนานคือมีทั้งหลักสูตรสามัญและศาสนา ต่างกับโรงเรียนทั่วไป ผลทำให้นักเรียนในโรงเรียนนี้ได้รับการศึกษาในรายวิชาที่หลากหลายและ มากกว่านักเรียนโดยทั่วไป รวมถึงจำนวนชั่วโมงที่ต้องศึกษาในแต่ละวัน โดยนักเรียนจะศึกษาวิชา ศาสนาในช่วงเช้าและวิชาสามัญในช่วงบ่าย ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่พบจากสภาพการศึกษาใน สถานแห่งนี้คือมีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ 3 ภาษาคือภาษาอังกฤษ ภาษามลายูและภาษา อหรับ รวมทั้งสภาพภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวันในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดทาง ตอนล่างที่ประชาชนใช้ภาษาไทยและภาษามลายูถิ่น และสภาพวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือ ศาสนาอิสลาม ส่งผลต่อการเรียนภาษาต่างประเทศดังกล่าว ในแง่ปรัชญาการเรียน และการจัดการ เรียนการสอนภาษาต่างประเทศ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มักจะเป็นเป็นมูลนิธิมากกว่ามี เอกชนเป็นเจ้าของ กระจายอยู่นอกเขตเทศบาล พบการใช้ภาษาภาษาไทย ภาษาอาหรับ ภาษามลายู ถิ่น และภาษามลายู ในการเรียนการสอน เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนสายสามัญและศาสนาใน หลายระดับ รวมถึงหลักสูตรวิชาชีพ มีจำนวนผู้เรียนทั้งสายสามัญและศาสนาโดยเฉลี่ยประมาณ 1100 คนต่อ โรง มีผู้สอนภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวไทย เฉลี่ย 40 คนต่อโรง โดยมีจำนวน ผู้เรียนภาษาต่างประเทศ 40-43 คนต่อห้อง นอกจากนี้ โรงเรียนมีความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ แต่มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน จัดการศึกษาตามนโยบายแผนการศึกษาภาคบังคับ ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปรับปรุงหลักสูตร โดยเฉลี่ย 2 ปีต่อครั้ง พบการจัดสอบวัดระดับ ความสามารถของผู้เรียนและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะภาษามลายูและอาหรับ ผู้สอน ผ่านการสอบคัดเลือกและสัมภาษณ์ และได้รับการส่งเสริมด้านการอบรมและสัมมนาเป็นหลัก

ผู้สอนภาษาต่างประเทศมีอายุโดยเฉลี่ย 35 ปี ประสบการณ์การสอนเฉลี่ย 8 ปี ร้อยละ 50 เท่านั้นที่จบตรงสาขาวิชา ถนัดในทักษะการอ่านมากที่สุด และการฟังน้อยที่สุด แต่เห็นว่าการพูด สำคัญที่สุด จึงต้องการพัฒนาทักษะฟังและพูดมากที่สุด เพราะมีโอกาสสัมผัสกับภาษาต่างประเทศ ในสภาพแวดล้อมน้อยมาก มีภาระงานสอนและงานอื่นๆมาก ทำให้ผลิตผลงานวิชาการไม่มากและ ไม่หลากหลาย ขวัญกำลังใจและโอกาสในการพัฒนาตนเองเป็นปัญหาสำคัญที่สุด นอกจากนี้ ผู้สอนระบุว่าส่วนใหญ่กำหนดหลักสูตรเอง และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร โดยใช้ สารการเรียนรู้และมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นกรอบ มีการ สอบถามข้อมูลจากชุมชน ส่วนใหญ่สนใจและเข้าใจในรายละเอียดของหลักสูตร ยกเว้นประเด็น

การสอนซ่อมเสริมเป็นผู้ผลิตและเลือกตำราและสื่อการเรียนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตในประเทศและรวบรวมจากแหล่งต่างๆ ยกเว้นภาษาอาหรับ

ผู้สอนภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่ยังยึดการสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นหลัก โดยเน้นความรู้ด้านศัพท์มากที่สุด และวัฒนธรรมน้อยที่สุด แต่เห็นว่าทุกทักษะและองค์ความรู้มีความสำคัญเชิงบวกกับการสอนภาษาต่างประเทศ และควรเป็นไปในลักษณะสัมพันธ์ในทักษะการฟัง-พูดและอ่าน-เขียน ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในการสอนภาษาต่างประเทศ และไม่นิยมใช้สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ในชั้นเรียน และให้น้ำหนักกับการสอบปลายภาคมากที่สุด โดยนิยมใช้ข้อสอบแบบปรนัย

ผู้เรียนภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน แต่บางส่วนเป็นผู้รู้สองภาษาคือภาษาไทยและมลายูถิ่นทางภาคใต้ตอนล่าง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยากจน มีอาชีพรับจ้างและค้าขาย รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ผู้เรียนทั้งหมดกำลังเรียนภาษาอังกฤษ ภาษามลายูและภาษาอาหรับเป็นภาษาต่างประเทศ มีผู้สอนชาวไทยส่วนใหญ่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศครั้งแรกในระดับตติยา และมีความคิดในการเรียนที่ดี แม้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง ต้องการพัฒนาทักษะการพูดมากที่สุด และเห็นว่าภาษาต่างประเทศมีความจำเป็นมากในการใช้และการทำงานในอนาคตโดยเฉพาะภาษามลายู แต่ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาใช้ภาษาต่างประเทศได้มากนัก ยกเว้นในห้องเรียน จึงมีผู้สอนชาวไทยเป็นต้นแบบ และมีพฤติกรรมการเรียนภาษาที่ผูกติดกับห้องเรียน

ในด้านปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ผู้บริหารเห็นว่าผู้เรียนขาดการฝึกฝนนอกห้องเรียนเป็นปัญหาหลัก รองลงมาคือ การขาดแหล่งเรียนรู้และจำนวนนักเรียนมีมากเกินไป ส่วนผู้สอนระบุว่ามีปัญหาหลักด้านการงานสอน หลักสูตร ผู้เรียน จำนวนของผู้เรียน บรรยากาศในชั้นเรียน ระยะเวลาในการฝึก สื่อการเรียน แหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียน วิธีสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้เรียนเห็นว่ามีปัญหาต่างๆในการเรียนภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้สอน สื่อ การจัดการ และสภาพแวดล้อม

ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นพ้องว่าไม่มีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศในชุมชน ยกเว้นภาษามลายูและอาหรับ โดยใช้ในกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม

ในการเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไประหว่างกลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง พบความแตกต่างในด้านนโยบายการจัดสอบวัดระดับที่ชัดเจน และมีความพร้อมด้านต่างๆที่กลุ่มตอนบนมีมากกว่าตอนบน รวมทั้งปัญหาด้านวุฒิการศึกษาของผู้สอนในทัศนะของผู้บริหาร นอกจากนี้พบความแตกต่างในข้อมูลของผู้สอนทั้งสองกลุ่มในด้านข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์ ระดับชั้นที่สอน ความถนัดในการสอนภาษา ประสบการณ์ในการไปอยู่ต่างประเทศ ภาระงาน การผลิตผลงานทางวิชาการ เอกสารและรูปแบบการสอน ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆบางประเด็น ภาษาในการสอน โอกาสในการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียน และปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมเสริม ในส่วนของผู้เรียน พบ

ความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มในเรื่อง ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง ระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ ผู้สอนภาษาต่างประเทศ ระดับทักษะและความต้องการใช้ ภาษาต่างประเทศ ความเห็นต่อประโยชน์ของกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มทักษะภาษาต่างประเทศต่างกัน ค้นแบบการใช้ภาษาต่างประเทศ พฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศ และปัญหาส่วนใหญ่ในการ เรียนภาษาต่างประเทศ

ข้ออภิปราย

ข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ ภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ และภาพเปรียบเทียบระหว่าง กลุ่มโรงเรียนในจังหวัดคอนบนและจังหวัดคอนล่าง ซึ่งคณะผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ สามารถนำมาอธิบายข้อสรุปการวิจัยข้างบน ดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมในการเรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

ความแตกต่างจากสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง อาจเป็นปัจจัยสำคัญอย่าง หนึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ สภาพแวดล้อมในการเรียนภาษาที่ แตกต่างกันระหว่าง 2 กลุ่ม โดยเฉพาะในเรื่องภาษาหลักที่ใช้ในการเรียนการสอนที่พบว่ามีการใช้ ภาษามลายูและภาษาอังกฤษในกลุ่มโรงเรียนคอนล่างมากกว่าคอนบน อาจส่งผลให้เกิดแนวคิด พฤติกรรมและการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่ไม่เหมือนกัน

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศสามภาษาคือ ภาษาอังกฤษ มลายูและอาหรับ โดยสองในสามภาษานี้คือภาษามลายูและอาหรับเป็นภาษาที่ใช้ใน การเรียนการสอนด้วย ก็น่าจะชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียน โปรแกรม ภาษาต่างประเทศหลายภาษา (Multilingual school) มานานแล้ว เพียงแต่การพัฒนากระบวนการเรียน การสอนมีจุดประสงค์เฉพาะ คือเพื่อนำไปใช้เครื่องมือทางภาษาในการศึกษาความรู้ทางศาสนาและ ประกอบศาสนกิจเป็นหลักเท่านั้นเอง

สภาพทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดคอนล่างอยู่ใกล้กับชายแดนประเทศมาเลเซียที่ใช้ภาษา มลายูและอังกฤษ ทำให้ผู้เรียน ผู้สอนและผู้บริหารมีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งภาษาต่างประเทศ ได้ ง่ายกว่ากลุ่มโรงเรียนคอนบน การเข้าถึงแหล่งภาษาคือโอกาสที่ผู้บริหาร ผู้สอนและผู้เรียนในการ สัมผัสกับภาษาต่างประเทศ ทำให้มี โอกาสใช้ภาษาต่างประเทศสูงขึ้น ปัจจัยนี้ส่งผลดีให้เกิด กิจกรรมการสัมผัสภาษาหรือการใช้ภาษาได้ง่ายกว่ากลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งภาษาได้

2. ความแตกต่างในประสิทธิภาพในการบริหารงานโรงเรียน

ประสิทธิภาพในการบริหารงานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นปัจจัยสำคัญอย่าง หนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะการ

บริหารงาน การจัดการเรียนการสอนและคุณลักษณะของนักเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

3. ปัจจัยทางหลักสูตร

แม้จะดูเหมือนว่า หลักสูตรศาสนาและอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาจะส่งผลดีต่อการเรียนภาษาต่างประเทศ (ภาษามลายูและภาษาอาหรับ) ของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการเรียนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษามลายูและอาหรับ แต่ในสภาพความเป็นจริง ความต่อเนื่องและการจัดการหลักสูตรเป็นปัญหาหลักที่ยังไม่เอื้อต่อการเรียนภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพได้

ปรัชญาในการเรียนภาษาต่างประเทศในหลักสูตรอิสลามศึกษามีความแตกต่างกับหลักสูตรขั้นพื้นฐานที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะมีมิติทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หลักสูตรอิสลามศึกษามีแนวคิดการเรียนการสอนภาษามลายูและภาษาอาหรับ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจและศึกษาความรู้ทางศาสนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพได้ เพื่อสอดคล้องกับระบบการศึกษาที่รับใช้การผลิตในระบบอุตสาหกรรม ดังนั้น การที่จะเข้าไปในประเด็นการใช้และความต้องการภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ จึงควรเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง

4. ปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ขาดประสิทธิภาพ มาจากสาเหตุ (1) ประสิทธิภาพในการบริหารงานโรงเรียน (2) ประสิทธิภาพของผู้สอน และ (3) ปัจจัยจากตัวผู้เรียน

บทสรุป

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของชุมชน เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ที่การใช้ภาษาต่างประเทศสามารถวัดได้จากตัวชี้วัดทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ของชาวมุสลิม รวมถึงการเรียนภาษาอังกฤษที่ได้พัฒนาขึ้นควบคู่กันมาเพื่อรองรับระบบสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นรอบตัวของชุมชนในภาคใต้ต่อไปนั่นเอง นโยบายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนประเภทนี้ จึงควรเข้าใจระบบการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้เกิดหลายระบบควบคู่และสนับสนุนต่อกันไป

หัวข้อวิจัย	โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้
คณะผู้วิจัย	นายไชนี แวมุซอ นายอัสมีง กาเซ็ง นายมูหัมหมัดมันซูร หัมดีเราะ
ปี	2547
แหล่งทุนสนับสนุน	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ต้องการสำรวจข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ โดยใช้การบริหารงานเครือข่ายเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้พัฒนาและปรับปรุงจากร่างแบบสอบถามของโครงการชุดเดียวกันในภาคเหนือ รวมถึงสำรวจข้อมูลระหว่างกลุ่มภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง โดยใช้สภาพแวดล้อมทางภาษาที่ใช้พูดโดยประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเป็นเกณฑ์แบ่ง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศและนักเรียน ทั้งหมด 60 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มุ่งจัดทะเบียนเป็นมูลนิธิมากกว่ามีเอกชนเป็นเจ้าของ กระจายอยู่นอกเขตเทศบาล พบการใช้ภาษาหลากหลายในการเรียนการสอน ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอาหรับ ภาษามลายูถิ่น และภาษามลายู เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนสายสามัญและศาสนาในหลายระดับ รวมถึงหลักสูตรวิชาชีพ มีจำนวนผู้เรียนทั้งสายสามัญและศาสนา โดยเฉลี่ยประมาณ 1100 คนต่อโรงเรียน มีผู้สอนภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวไทย เฉลี่ย 40 คนต่อโรงเรียน โดยมีจำนวนผู้เรียนภาษาต่างประเทศ 40-43 คนต่อห้อง นอกจากนี้ โรงเรียนมีความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ แต่มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน จัดการศึกษาตามนโยบายแผนการศึกษาภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปรับปรุงหลักสูตร โดยเฉลี่ย 2 ปีต่อครั้ง พบการจัดสอบวัดระดับความสามารถของผู้เรียนและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะภาษามลายูและอาหรับ ผู้สอนผ่านการสอบคัดเลือกและสัมภาษณ์ และได้รับการส่งเสริมด้านการอบรมและสัมมนาเป็นหลัก

ผู้สอนภาษาต่างประเทศมีอายุเฉลี่ย 35 ปี ประสบการณ์การสอนเฉลี่ย 8 ปี ร้อยละ 50 เท่านั้นที่จบตรงสาขาวิชา ๓๓% ในทักษะการอ่านมากที่สุด และการฟังน้อยที่สุด แต่เห็นว่าการพูดสำคัญที่สุด จึงต้องการพัฒนาทักษะฟังและพูดมากที่สุด เพราะมีโอกาสสัมผัสกับภาษาต่างประเทศในสภาพแวดล้อมน้อยมาก มีภาระงานสอนและงานอื่นๆ มาก ทำให้ผลิตผลงานวิชาการไม่มากและไม่หลากหลาย ขวัญกำลังใจและโอกาสในการพัฒนาตนเองเป็นปัญหาสำคัญที่สุด นอกจากนี้ ผู้สอนระบุว่าส่วนใหญ่กำหนดหลักสูตรเอง โดยใช้สาระการเรียนรู้และมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นกรอบ มีการสอบถามข้อมูลจากชุมชน และผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร เป็นผู้ผลิตและเลือกตำราและสื่อการเรียนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตในประเทศและรวบรวมจากแหล่งต่างๆ ยกเว้นภาษาอาหรับ และส่วนใหญ่สนใจและเข้าใจในหลักสูตร ยกเว้นประเด็นการสอนซ่อมเสริม

ผู้สอนส่วนใหญ่ยังยึดการสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นหลัก โดยเน้นความรู้ด้านศัพท์มากที่สุด และวัฒนธรรมน้อยที่สุด เห็นว่าทุกทักษะและองค์ความรู้มีความสำคัญเชิงบวกกับการสอนภาษาต่างประเทศ และควรเป็นไปในลักษณะสัมพันธ์ในทักษะการฟัง-พูดและอ่าน-เขียน ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในการสอน และไม่นิยมใช้สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ในชั้นเรียน และให้น้ำหนักกับการสอบปลายภาคมากที่สุด โดยนิยมใช้ข้อสอบแบบปรนัย

ผู้เรียนภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน แต่บางส่วนเป็นผู้รู้สองภาษาคือภาษาไทยและมลายูถิ่นทางภาคใต้ตอนล่าง ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและค้าขาย รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ทั้งหมดกำลังเรียนภาษาอังกฤษ ภาษามลายูและภาษาอาหรับเป็นภาษาต่างประเทศ มีผู้สอนชาวไทยส่วนใหญ่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศครั้งแรกในระดับคาถิกา และมีทัศนคติในการเรียนที่ดี แม้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง ต้องการพัฒนาทักษะการพูดมากที่สุด และเห็นว่าภาษาต่างประเทศมีความจำเป็นมากในการใช้และการทำงานในอนาคตโดยเฉพาะภาษามลายู แต่ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศได้มากนัก ยกเว้นในห้องเรียน จึงมีผู้สอนชาวไทยเป็นต้นแบบ และมีพฤติกรรมการเรียนภาษาที่สอดคล้องกับห้องเรียน

ในด้านปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ผู้บริหารเห็นว่าผู้เรียนขาดการฝึกฝน นอกห้องเรียนเป็นปัญหาหลัก รองลงมาคือ การขาดแหล่งเรียนรู้และจำนวนนักเรียนมีมากเกินไป ส่วนผู้สอนระบุว่ามีปัญหาหลักด้านการะงานสอน หลักสูตร ผู้เรียน จำนวนของผู้เรียน บรรยากาศในชั้นเรียน ระยะเวลาในการฝึก สื่อการเรียน แหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียน วิธีสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้เรียนเห็นว่ามีความแตกต่างในการเรียนภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้สอน สื่อ การจัดการ และสภาพแวดล้อม

ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นพ้องว่าไม่มีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศในชุมชน ยกเว้นภาษามลายูและอาหรับ โดยใช้ในกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม

ในการเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไประหว่างกลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง พบความแตกต่างในด้านนโยบายการจัดสอบวัดระดับที่ชัดเจน และมีความพร้อมด้านต่างๆที่กลุ่มตอนบนมีมากกว่าตอนบน รวมทั้งปัญหาด้านวุฒิการศึกษาของผู้สอนในทัศนะของผู้บริหาร นอกจากนี้พบความแตกต่างในข้อมูลของผู้สอนทั้งสองกลุ่มในด้านข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์ ระดับชั้นที่สอน ความถนัดในการสอนภาษา ประสบการณ์ในการไปอยู่ต่างประเทศ ภาระงาน การผลิตผลงานทางวิชาการ เอกสารและรูปแบบการสอน ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆบางประเด็น ภาษาในการสอน โอกาสในการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียน และปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมเสริม ในส่วนของผู้เรียน พบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มในเรื่อง ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง ระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ ผู้สอนภาษาต่างประเทศ ระดับทักษะและความต้องการใช้ภาษาต่างประเทศ ความเห็นต่อประโยชน์ของกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มทักษะภาษาต่างประเทศต่างกัน

ต้นแบบการใช้ภาษาต่างประเทศ พฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศ และปัญหาส่วนใหญ่ในการเรียนภาษาต่างประเทศ

Research Title	Profile of Foreign Language Education and Use in Islamic Private Schools in Southern Thailand
Authors	Mr. Zainee Waemusa Mr. Assaming Kaseng Mr. Muhammadmansour Madroh
Year	2004
Fund Source	The Thailand Research Fund (TRF)

Abstract

The purpose of this research was to explore a profile of foreign language education and use in Islamic private schools in southern Thailand with the management of the network team through the questionnaires modified and developed from the questionnaire of the project in northern Thailand as well as to investigate the profiles between the upper and lower part of southern Thailand under the criteria of different spoken languages used by the public. The 60 subjects included school administrators, foreign language teachers and students. The statistics used for the data analysis were a percentage, arithmetic means, standard deviation, the maximum and the minimum point. The findings yielded as follows.

Most large-sized Islamic private schools were registered under the foundation management more than private-owned ones, scattered around municipal areas. Various mediums of instruction were found namely Thai, Arabic, Pattani Malay and standard Malay for the pedagogy of general and religious curricula as well as a vocational one. The average number of students was 1100 while foreign teachers were approximately 40 in each school. The average foreign language class-size was 40-43 students. Despite a variety of learning sources, they were scarce when compared to students. The school educational policy was the compulsory one set by Ministry of Education. The frequency of the curricular amendment was found once within 2 years. Moreover, the language-replacement tests as well as students' potential development were found especially Malay and Arabic. The school foreign language teachers passed the procedure of oral and written tests by the school administrators who also provided the personnel development in the form of training and seminars mostly.

The foreign language teachers were aged averagely 35 with their average pedagogic experience of 8 years but only half of them graduated in foreign language fields. According to their report, their aptitude and mastered skill was reading while they lacked listening skills. However, speaking was considered as the most important skill in language learning; therefore, the skills needed to be improved mostly were listening and speaking due to their scarce exposure to target languages in real life situations. Their workload was reported high, leading to low productivity of academic work both in quantity and variety. Their major encountered threats were will spirit and self-development opportunity. Moreover, the teachers reported that their syllabuses were developed from the outlines of learning objectives and standards in the Foundation Curriculum B.E. 2544 with the information of community survey. Most teachers took part in syllabus development procedures. They also developed and selected their own materials and instructional media mostly made in the country. Most were collected from various sources. Interestingly, Arabic materials were mostly foreign texts. In addition, most teachers pay attention to and understood all topics in the curriculum except the remedial procedure.

Skill drills were found mainly in teachers' pedagogy with the emphasis on vocabulary but trivializing cultural knowledge. They agreed that all skills and knowledge were positively important and related to pedagogy of foreign languages which should be closely related to the form of listening-speaking and of reading-writing. Thai was not often used as medium of instruction. So were instructional media and teaching aids. The final examination with the multiple-choice form was operated mostly.

Most students were female, using Thai in their daily-life conversation; yet, some were bilingual with Thai and Malay dialect. Their guardians were mostly workers and vendors and earned less than 10,000 Baht a month. All students took English, Malay and Arabic as foreign language classes, generally with Thai teachers. They started learning these foreign languages at Tadika and had positive attitudes towards learning at a medium level. They needed to improve their speaking skill mostly since these foreign languages were needed and necessary for their future career, especially Malay. Unfortunately, their language use in real life situations was

very limited except in the classroom. Hence, their language model was their own Thai teachers and had language learning habits with the classroom.

The problems found by the administrators was that students lacked practice outside of the classroom, followed by shortage of learning sources and an excessively high numbers of students. For teachers, the problems were related to excessive workload, curriculum, students, numbers of students, classroom atmosphere, drilling periods, instructional media, learning sources outside of the classrooms, teaching methods and extracurricular activities. Students also reported the problems related to teachers, instructional media, management and environment.

It was found that the opportunities to use the foreign languages in the community were uncommon except Malay and Arabic in religious activities in Islam.

The comparison between the schools in the upper and lower part of southern Thailand in foreign language education revealed main difference in the policy in the language replacement tests and school management, whose schools in the lower part were more enhanced than their counterparts as well as educational background of teachers. The main differences were also found in their teacher group in terms of sex, age, experience, teaching classes, language aptitudes, experience in foreign countries, workload, academic work, teaching materials and styles, opinions on activities, mediums of instruction, learners' opportunities to use target languages, problems on learning sources and extracurricular activities. In addition, the difference was found between the groups of students, namely their daily-life language, their guardians' careers and income, levels of starting to learn foreign languages, teacher types, skill and need of the target languages, opinions on language learning activities, language models, learning habits and problems found in learning foreign languages.

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	I
บทคัดย่อ	VI
สารบัญ	XII
รายการตาราง	XIV
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
ข้อจำกัดในการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม : ประวัติความเป็นมา	5
หลักสูตรการเรียนการสอน: ความเป็นมาของหลักสูตรใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	7
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	8
สภาพหลักสูตรโดยทั่วไป	8
การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	9
หลักสูตรอิสลามศึกษา	12
หลักสูตรใหม่ : หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ	12
หลักสูตรบูรณาการ: หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย พุทธศักราช 2535	15
หลักสูตรดั้งเดิม	16
หลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	20
หลักสูตรตาดีกา	23
ความสัมพันธ์ของหลักสูตรต่างๆกับการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	25
งานวิจัยเกี่ยวกับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	27
ลักษณะ ภาษาและสภาพการศึกษาของประชาชนในภาคใต้	29
ภาษาต่างประเทศ	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	32
รูปแบบและวิธีวิจัย	32
ประชากรในการวิจัย	32

กลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง	33
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสร้างและบริหารจัดการเครือข่าย	36
วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	37
บทที่ 4 ผลการวิจัย	39
ผู้บริหาร	40
ข้อมูลทั่วไป	40
ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ	42
ผู้สอน	49
ข้อมูลทั่วไป	49
ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ	61
ผู้เรียน	77
ข้อมูลทั่วไป	77
ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ	80
การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มโรงเรียนตอนบนและตอนล่าง	90
ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริหาร	90
ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สอน	98
ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน	111
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	120
สรุปผลการวิจัย	120
การอภิปรายผล	127
ข้อเสนอแนะของการวิจัย	134
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต	135
บรรณานุกรม	136
ภาคผนวก	139

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามจังหวัดในภาคใต้ ปี 2546	6
2 แสดงกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศใน โครงสร้างการศึกษาขั้นพื้นฐาน	10
3 แสดงโครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546.....	14
4 แสดงจำนวนศูนย์คำดีกาในภาคใต้ตอนล่าง	24
5 แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 6 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษานักเรียน พ.ศ. 2542.....	28
6 แสดงจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามจังหวัดในภาคใต้ ปี 2546.....	32
7 แสดงความหมายของค่าเฉลี่ยของค่าความคิดเห็นและการแปลผลของแต่ละระดับ.....	38
8 แสดงจำนวนผู้เรียนหลักสูตรวิชาสามัญใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	40
9 แสดงจำนวนผู้เรียนหลักสูตรวิชาศาสนาใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	41
10 แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	42
11 แสดงจำนวนผู้สอนวิชาภาษาต่างประเทศแยกตามรายวิชา.....	42
12 แสดงแหล่งการเรียนรู้ใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	43
13 แสดงจำนวนของคอมพิวเตอร์และที่นั่งในห้องปฏิบัติการทางภาษาใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม.....	44
14 แสดงจำนวนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ดำเนินนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศ	44
15 แสดงจำนวนโรงเรียนที่จัดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม.....	44
16 แสดงการสนับสนุนผู้สอนภาษาต่างประเทศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	45
17 แสดงวิธีการรับผู้สอน/อาจารย์ผู้สอนภาษาต่างประเทศของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม...	46
18 แสดงจำนวนโรงเรียนที่ระบุปัญหาในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ.....	46
19 แสดงอายุเฉลี่ยของผู้สอนภาษาต่างประเทศ จำแนกตามภาษา.....	49
20 แสดงระยะเวลาประสบการณ์การสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศ.....	49
21 แสดงภาพรวมการจบการศึกษาตรงกับสาขาวิชาของผู้สอน พิจารณาจากวิชาเอกและโท.....	50
22 แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่รับภาระงานสอนในระดับชั้นสายสามัญ.....	50
23 แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่รับภาระงานสอนในระดับชั้นต่างๆในสายศาสนา.....	51
24 แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศนัดในการสอนตามเนื้อหาหรือทักษะต่างๆ ต่อจำนวน ทั้งหมด.....	51
25 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความสามารถของผู้สอนภาษาต่างประเทศในการใช้ทักษะต่างๆ.....	52
26 แสดงลำดับความสำคัญของทักษะการฟังจำแนกตามกลุ่มผู้สอนภาษา.....	52
27 แสดงลำดับความสำคัญของทักษะการพูดจำแนกตามกลุ่มผู้สอนภาษา.....	53
28 แสดงลำดับความสำคัญของทักษะการอ่านจำแนกตามกลุ่มผู้สอนภาษา.....	53
29 แสดงลำดับความสำคัญของทักษะการเขียนจำแนกตามกลุ่มผู้สอนภาษา.....	53

30	แสดงจำนวนผู้สอนที่เคยมีประสบการณ์อยู่ในต่างประเทศต่อจำนวนทั้งหมด.....	53
31	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่เคยมีประสบการณ์อยู่ในต่างประเทศต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด.....	54
32	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่เคยไปอยู่ในต่างประเทศตามจุดประสงค์ต่างๆ จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	54
33	แสดงค่าเฉลี่ยระยะเวลาในการไปอยู่ต่างประเทศของผู้สอนภาษาต่างประเทศตามจุดประสงค์ต่างๆ จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	54
34	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่มีการเพิ่มพูนความรู้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาต่อจำนวนทั้งหมดเปรียบเทียบตามกลุ่มภาษา.....	55
35	แสดงค่าเฉลี่ยเป็นจำนวนครั้งที่ผู้สอนภาษาต่างประเทศมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา.....	55
36	แสดงค่าเฉลี่ยภาระงานสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศคิดเป็นจำนวนรายวิชาต่อภาคการศึกษา จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	56
37	แสดงค่าเฉลี่ยภาระงานสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศตามจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	56
38	แสดงจำนวนนักเรียนต่อห้องโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาษา.....	56
39	แสดงจำนวนผู้สอนที่มีภาระงานอื่นๆ นอกเหนือจากการสอนต่อจำนวนทั้งหมด.....	57
40	แสดงลักษณะภาระงานประจำอื่นๆ ของผู้สอนภาษาต่างประเทศ ที่นอกเหนือจากงานสอน.....	57
41	แสดงค่าเฉลี่ยภาระงาน โดยเฉลี่ยทั้งหมด คิดเป็นชั่วโมงต่อสัปดาห์.....	57
42	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่ทำลักษณะผลงานวิชาการต่อจำนวนทั้งหมด จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	58
43	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่แสดงความต้องการพัฒนาทักษะต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด ตามลำดับความสำคัญ.....	58
44	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศที่แสดงความเห็นถึงลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด.....	59
45	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาอังกฤษที่แสดงความเห็นถึงลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด.....	59
46	แสดงจำนวนผู้สอนภาษามลายูที่แสดงความเห็นถึงลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด.....	59
47	แสดงจำนวนผู้สอนภาษาอาหรับที่แสดงความเห็นถึงลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ต่อจำนวนทั้งหมด.....	60
48	แสดงหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่ใช้ตามความเห็นของผู้สอน.....	62
49	แสดงการมีส่วนร่วมของผู้สอนภาษาต่างประเทศในการจัดทำหลักสูตรภาษาต่างประเทศ จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	62
50	แสดงลักษณะงานที่ผู้สอนภาษาต่างประเทศมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตร.....	62
51	แสดงตำราและสื่อการเรียนที่ผู้สอนเลือกใช้ จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	63

52	แสดงเอกสารที่ผู้สอนใช้ในการสอน จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	63
53	แสดงความเห็นของผู้สอนในการศึกษารายละเอียดของหลักสูตร.....	64
54	แสดงค่าเฉลี่ยความถี่ในการใช้รูปแบบการสอน.....	65
55	ความเห็นของผู้สอนในเรื่องความสำคัญของทักษะและความรู้ต่างๆ.....	65
56	ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆที่ช่วยให้มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ.....	66
57	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศในลักษณะสัมพันธในทักษะการฟัง-พูด และอ่าน-เขียน.....	67
58	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศในการสอน.....	67
59	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในชั้นเรียน.....	68
60	โอกาสที่ผู้เรียนจะได้ใช้ภาษาต่างประเทศในการร่วมกิจกรรมของชุมชน.....	68
61	แสดงโอกาสของผู้เรียนในการใช้ภาษาเป้าหมายกับชาวต่างประเทศตามสถานที่ท่องเที่ยวจำแนกตามกลุ่มภาษา.....	69
62	แสดงค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละ ในการให้น้ำหนักคะแนนการประเมินผลการเรียน จำแนกตามกลุ่มภาษา.....	70
63	แสดงจำนวนผู้สอนที่ระบุลำดับความสำคัญของเครื่องมือวัดผลการเรียนแบบต่างๆต่อจำนวนผู้สอนทั้งหมด.....	70
64	แสดงจำนวนและร้อยละของภาษาที่ผู้เรียนใช้ในชีวิตประจำวัน.....	77
65	แสดงรายได้ของผู้ปกครองของผู้เรียนภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม....	78
66	แสดงระดับชั้นที่ผู้เรียนเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศครั้งแรก.....	79
67	ประเภทของผู้สอนภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	79
68	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความชอบในการเรียนภาษาของผู้เรียนภาษาต่างประเทศ.....	80
69	แสดงค่าเฉลี่ยระดับทักษะภาษาต่างประเทศของผู้เรียน.....	81
70	แสดงระดับความต้องการของผู้เรียนในการปรับปรุงทักษะต่างๆ.....	81
71	แสดงค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนถึงความจำเป็นของภาษาต่างประเทศ.....	82
72	แสดงความต้องการของผู้เรียนในการทำงานในสถานที่ที่มีการใช้ภาษาต่างประเทศ.....	82
73	แสดงค่าเฉลี่ยระดับการใช้ภาษาต่างประเทศในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้เรียน.....	82
74	แสดงค่าเฉลี่ยของความเห็นต่อประโยชน์ของกิจกรรมในห้องเรียน.....	83
75	แสดงค่าเฉลี่ยความเห็นของผู้เรียนต่อประโยชน์ของกิจกรรมนอกห้องเรียน.....	84
76	แสดงค่าเฉลี่ยความเห็นต่อต้นแบบการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียน.....	85
77	แสดงค่าเฉลี่ยความเห็นต่อพฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศของผู้เรียน.....	85
78	แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนนักเรียนในหลักสูตรวิชาศาสนาและสามัญใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	91
79	แสดงค่าเฉลี่ยต่อ โรงเรียนที่มีจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	91
80	แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนผู้สอนภาษาต่างประเทศใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แยกตามกลุ่มโรงเรียน.....	92
81	แสดงจำนวน โรงเรียนที่มีแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสอนภาษาต่างประเทศต่อจำนวนทั้งหมด	

	แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	92
82	แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งและจำนวนของแหล่งเรียนรู้ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	92
83	แสดงจำนวน โรงเรียนที่มีการจัดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาต่างประเทศ ต่อจำนวน ทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	93
84	แสดงค่าเฉลี่ยความถี่ในการปรับปรุงหลักสูตรและจำนวน โรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามต่อจำนวน ทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	94
85	แสดงจำนวน โรงเรียนที่มีการสนับสนุนผู้สอนภาษาต่างประเทศต่อจำนวนทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	95
86	แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งและจำนวนผู้สอนที่ โรงเรียนให้การสนับสนุนผู้สอนภาษาต่างประเทศใน ด้านต่างๆ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	95
87	แสดงจำนวน โรงเรียนที่มีการรับผู้สอนภาษาต่างประเทศตามวิธีต่างๆ แยกตามกลุ่มโรงเรียน.....	95
88	แสดงจำนวน โรงเรียนที่ระบุปัญหาในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศต่อจำนวน ทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	96
89	แสดงจำนวนผู้สอนที่มีภาระงานสอนในระดับชั้นสายสามัญต่อจำนวนทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	98
90	แสดงจำนวนผู้สอนที่มีภาระงานสอนในระดับชั้นสายศาสนา ต่อจำนวนทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	98
91	แสดงค่าเฉลี่ยของความสามารถใช้ทักษะภาษาต่างประเทศของผู้สอนภาษา แยกตามกลุ่มโรงเรียน	99
92	แสดงค่าเฉลี่ยของระยะเวลาไปอยู่ต่างประเทศของผู้สอนภาษาต่างประเทศ แยกตามกลุ่มโรงเรียน..	100
93	แสดงจำนวนผู้สอนที่มีการเพิ่มพูนความรู้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาต่อจำนวนทั้งหมด แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	100
94	แสดงค่าเฉลี่ยภาระงานสอนเป็นจำนวนรายวิชาต่อภาคการศึกษา แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	101
95	แสดงค่าเฉลี่ยภาระงานสอนตามจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	101
96	แสดงภาระสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศต่อจำนวนนักเรียนในห้อง โดยเฉลี่ย แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	101
97	แสดงจำนวนภาระงานของผู้สอนภาษาต่างประเทศโดยเฉลี่ยทั้งหมด เป็นชั่วโมงต่อสัปดาห์ แยก ตามกลุ่ม โรงเรียนและภาษา.....	102
98	แสดงลักษณะผลงานวิชาการแยกตามกลุ่มโรงเรียน.....	102
99	แสดงจำนวนผู้สอนที่ระบุถึงตำราและสื่อการเรียนที่เลือกใช้ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	104
100	แสดงจำนวนผู้สอนที่ระบุประเภทเอกสารที่ใช้ในการสอน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	105
101	แสดงค่าเฉลี่ยความเห็นของผู้สอนในการศึกษารายละเอียดของหลักสูตร แยกตามกลุ่ม โรงเรียน....	105
102	แสดงระดับค่าเฉลี่ยความถี่ในการใช้รูปแบบการสอนของผู้สอน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	106
103	แสดงระดับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของทักษะและความรู้ต่างๆในการสอน แยก ตามกลุ่ม โรงเรียน.....	106
104	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆที่ช่วยให้มีทักษะ ในการใช้ ภาษาต่างประเทศของผู้สอน แยกตามกลุ่มโรงเรียน.....	107

105	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศในลักษณะสัมพันธในทักษะการฟัง-พูด และอ่าน-เขียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	107
106	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศในการสอน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	108
107	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในชั้นเรียนของผู้สอน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	108
108	แสดงค่าเฉลี่ยสัดส่วนการให้คะแนนการประเมินผลการเรียนของผู้สอน โดยคิดเป็นร้อยละ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	109
109	แสดงจำนวนต่อทั้งหมดและร้อยละของผู้เรียนที่ระบุภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	111
110	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้เรียนที่ระบุระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	112
111	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้เรียนที่ระบุประเภทของผู้สอนภาษาต่างประเทศ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	113
112	แสดงค่าเฉลี่ยระดับของทักษะภาษาต่างประเทศของผู้เรียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	114
113	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความต้องการปรับปรุงทักษะภาษาต่างประเทศของผู้เรียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	114
114	แสดงค่าเฉลี่ยระดับการใช้ภาษาต่างประเทศในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้เรียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	115
115	แสดงค่าเฉลี่ยประ โยชน์ของกิจกรรมในและนอกห้องเรียนตามความเห็นของผู้เรียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	116
116	แสดงค่าเฉลี่ยระดับความเห็นของผู้เรียนที่มีต่อต้นแบบการใช้ภาษาต่างประเทศ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	117
117	แสดงค่าเฉลี่ยระดับของพฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศของผู้เรียน แยกตามกลุ่ม โรงเรียน ...	118
118	แสดงจำนวนผู้เรียนจากทั้งหมดและร้อยละที่ระบุปัญหาที่มีในการเรียนภาษา ต่างประเทศ แยกตามกลุ่ม โรงเรียน.....	119

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทยมีอยู่เกือบทุกสถาบันการศึกษา เพราะความรู้ภาษาต่างประเทศเหล่านั้น สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เปรียบในการดำรงชีวิต ไม่ว่าในการศึกษาต่อหรือการทำงานในอนาคต ในส่วนของสถาบันการศึกษาเอง ก็พยายามตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้น จึงเกิดระบบการเรียนแบบสองภาษาขยายไปสู่ระดับอนุบาล

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันการศึกษาประเภทหนึ่ง ที่พัฒนาจากระบบการเรียนแบบ “ปอเนาะ”¹ ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การเรียนการสอนในช่วงแรก มุ่งเน้นในเรื่องหลักการปฏิบัติตามศาสนกิจ ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้พยายามปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ในปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดเป็นโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งออกเป็นสองประเภท ตามหลักสูตรการจัดการศึกษา (สำนักเขตการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2542 : 1) คือ

- 1) เปิดหลักสูตรวิชาศาสนาอย่างเดียว
- 2) เปิดสอนหลักสูตรวิชาศาสนาควบคู่วิชาสามัญ

โดยทั้งสองประเภท บางแห่งได้เพิ่มการสอนวิชาชีพเข้าไปด้วย

หลักสูตรหลักๆที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปัจจุบันมีอยู่ 2 หลักสูตรคือ หลักสูตรสามัญศึกษา เปิดการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) และหลักสูตรอิสลามศึกษา โดยแบ่งเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 (อิบติดาอียะห์) อิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1-3 (มุตะวัชชีเตาะห์) และอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1-3 (ชานาวี)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีสภาพหลักสูตรวิชาศาสนาที่ไม่มีเปิดสอนในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนทั่วไป ทำให้มีภาษาต่างประเทศที่ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนเหล่านี้ กล่าวคือนอกจากมีภาษาอังกฤษในหลักสูตรวิชาสามัญแล้ว ยังพบภาษาอาหรับและภาษามลายูกลางอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สำนักเขตการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 (2542)

¹ ปอเนาะ หมายถึง “สถาบันให้การศึกษาและอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิชาการอื่นๆตามที่กำหนดไว้โดยไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมใด ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน” (มณีร์คัน บุญเต็ม 2543, หน้า 19)

ได้รายงานผลการประเมินคุณภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในรายวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2 (ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล) ว่ายังอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของระดับประเทศ ยกเว้นจังหวัดปัตตานีที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน รวมทั้งนักเรียนมีกลวิธีในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยมาก (ไชนี่ แวมูซอ 2536) ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบงานวิจัยที่ศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ (สำนักเขตการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2542 ; ไชนี่ แวมูซอ 2542) แต่พบงานวิจัยที่ศึกษาภาษาต่างประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะภาษาอาหรับ และภาษามลายูน้อยมาก (อนันต์ โอฤกษ์ และเวอุเซ็ง มะแคเฮาะ, 2527) และยังไม่ครอบคลุมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกเขตการศึกษา 2 หรือนอกจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะศึกษาสภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อสามารถอธิบายปัญหา อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างถูกต้องต่อไป รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาวิธีการและนำเสนอแนวทาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพต่อไปในอนาคต

การวิจัยชุดนี้เป็นโครงการหนึ่งภายใต้โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศในภาคใต้ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ศึกษาในภาพรวมของสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ และระดับการใช้ภาษา ความต้องการ และปัญหาในการใช้ภาษาต่างประเทศในหน่วยงานและสถานประกอบการ ธุรกิจต่างๆในภาคใต้ โดยโครงการชุดนี้ศึกษาเฉพาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ โดยมีมุ่งศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้
2. เพื่อศึกษาระดับการใช้ภาษา ความต้องการ และปัญหาในการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ทำในลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจ แบบการศึกษา ณ จุดเวลา ในช่วงปี พ.ศ. 2546 โดยใช้เครื่องข่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มาจากประชากรคือผู้บริหาร

ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศและนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตจังหวัดที่มีประชากรพูดภาษาไทย คือจังหวัดสตูล สงขลาและนครศรีธรรมราช และในเขตจังหวัดที่ประชากรพูดภาษามลายูถิ่น คือ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามที่มีตัวแปรศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอน รวมทั้งระดับการใช้ภาษาต่างประเทศในพื้นที่ดังกล่าวเท่านั้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น ถึงแม้ว่าผู้วิจัยพยายามเก็บข้อมูลอย่างรอบคอบ โดยอาศัยระบบเครือข่ายในการวิจัย เพื่อตรวจสอบ สร้างความร่วมมือกับผู้ตอบแบบสอบถาม แต่ข้อมูลที่ได้มาเป็นความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ที่ถาม และขึ้นอยู่กับความมากน้อยของความร่วมมือที่ผู้ตอบแบบสอบถามในการให้ข้อมูลต่างๆ นอกจากนี้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา งบประมาณและความเสี่ยงของคณะผู้วิจัยในการสำรวจบางพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปได้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงจำกัดแคบลงมาเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดกลางและใหญ่ ที่เป็นตัวแทนเฉพาะจังหวัดที่สุ่มมาเท่านั้น คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช การนำข้อมูลจากการวิจัยนี้ไปใช้ จึงควรคำนึงถึงประเด็นการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน คณะผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยาม ขอบเขตหรือความหมายของศัพท์เฉพาะต่างๆ ไว้ดังนี้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง โรงเรียนที่แปรสภาพและพัฒนาจากสถานศึกษาที่เรียกว่า ปอเนาะ เป็นโรงเรียนเอกชนที่จดทะเบียนและจัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาหรือวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ และ/หรือวิชาชีพ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ หมายถึง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดกลางและใหญ่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย และเปิดสอนวิชาศาสนาชั้นอิสลามศึกษาระดับต้น กลางและ/หรือสูง ที่มีจำนวนนักเรียน 800 คนขึ้นไป

ภาษามลายู หมายถึง ภาษามลายูกลาง หรือภาษามลายูมาตรฐาน ที่ใช้ในประเทศมาเลเซีย

ภาษามลายูถิ่น หมายถึง ภาษามลายูถิ่นที่ใช้พูดกันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล บางส่วนของสงขลา

เครือข่าย หมายถึงกลุ่มบุคคลที่คณะผู้วิจัยได้ติดต่อเป็นผู้ช่วยวิจัย ทั้งหมดเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนที่ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง ช่วยในการเก็บข้อมูลในพื้นที่การวิจัย และประสานงานในการติดต่อกับกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่คณะผู้วิจัยต้องการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช

ผู้สอน หมายถึง ผู้สอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ หมายถึง ผู้สอนภาษาอังกฤษ มลายูและอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช

ผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ หมายถึง ผู้เรียนภาษาอังกฤษ มลายูและอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช

กลุ่มโรงเรียนตอนบน หมายถึง กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา สตูลและนครศรีธรรมราช ที่ถูกสุ่มในการวิจัยในครั้งนี้

กลุ่มโรงเรียนตอนล่าง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่ถูกสุ่มในการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม : ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาอีกสถาบันหนึ่ง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน รวมถึงยังเป็นสถาบันที่มีวิวัฒนาการและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้มีความรู้ทางด้านศาสนาอิสลาม ที่เรียกว่า “โตะครู” ได้จัดตั้งสถาบันที่เรียกว่า “ปอเนาะ” ขึ้น เพื่ออบรมสั่งสอนบุคคลที่มีความสนใจทั่วไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของโตะครูและผู้เรียนเป็นหลัก (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2542 : 1)

ต่อมาเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในจังหวัดยะลา และทรงมีพระราชดำรัสว่า “...การศึกษาที่นี้สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้ดีให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทย แม้จะพูดได้ไม่มากนักเพียงพอรู้เรื่องกันก็ยังดี เพราะเท่าที่ผ่านมาคราวนี้ มีผู้ที่ยังไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน...” (พิสุทธิ บุญเจริญ, 2542 : 67)

จากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้งนั้นทำให้กระทรวงศึกษาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อให้ “ปอเนาะ” จัดระเบียบแล้วแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ตามพ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2497 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษาที่ 2, 2542 : 1)

แนวทางการพัฒนาปอเนาะแบ่งออกเป็น 4 ระยะ (ดาอุดิน อุสมาน, 2543 : 42) คือ

1. ระยะปรับปรุงปอเนาะ ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. 2501-2507 โดยในปี พ.ศ. 2501 กระทรวงศึกษาธิการได้วางโครงการพัฒนาการศึกษาทั่วประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงและพัฒนาปอเนาะเป็นกรณีพิเศษ และได้มีการกำหนดนโยบายออกมาเป็นระยะ
2. ระยะแปรสภาพ (พ.ศ. 2508-2511) ปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และปรับปรุงการสอนให้ได้มาตรฐาน แต่ก็ยังมีปอเนาะอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เนื่องจากยังไม่มีงบจกั
3. ระยะปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (พ.ศ. 2512-2520) เพื่อให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นสถานศึกษาที่มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพควบคู่กับการสอนศาสนา
4. ระยะการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (พ.ศ. 2521- ปัจจุบัน) เป็นระยะของการปรับปรุงและควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ

ในปี พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่มีการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

พิสุทธิ บุญเจริญ (2542 : 67-68) อ้างใน ไพสิษฐ์ จีวะกุล (2532) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง โรงเรียนที่แปรสภาพและพัฒนาจากสถานศึกษาที่เรียกว่าปอเนาะและได้จดทะเบียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในปี พ.ศ. 2514 ต่อมาเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามมาตรา 20(3) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2479 ซึ่งปัจจุบันเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 เป็นโรงเรียนที่ทำการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญหรืออาชีพควบคู่กันไป

ในช่วงปี พ.ศ. 2532 จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยเขตการศึกษา 2 3 และ 4 นั้น มีทั้งหมด 290 โรงเรียน แยกออกเป็นในเขตการศึกษา 2 จำนวน 211 โรงเรียน ในเขตการศึกษา 3 จำนวน 70 โรงเรียน และที่เหลือกระจายอยู่ในเขตการศึกษา 4 จำนวน 9 โรงเรียน (ศิริบุญ สุวรรณศิริและคณะ 2532: 11-12) แต่ในปัจจุบัน จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ได้เพิ่มขึ้น โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 363 โรงเรียน แบ่งตามจังหวัดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามจังหวัดในภาคใต้ ปี 2546

จังหวัด	จำนวนโรง
สตูล	13
ปัตตานี	140
ยะลา	66
นราธิวาส	54
นครศรีธรรมราช	8
สงขลา	55
พัทลุง	10
กระบี่	9
พังงา	2
ภูเก็ต	2
ระนอง	2
ตรัง	2
รวม	363
จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั่วประเทศ	420

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2546ก)

หลักสูตรการเรียนการสอน: ความเป็นมาของหลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

นับตั้งแต่ที่รัฐบาลได้พยายามเข้ามาหาแนวทาง ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2542 : 2) จวบจนถึงปัจจุบัน หลักสูตรการเรียนการสอนจึงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่มีหลักสูตรสอนศาสนาอย่างเดียว มาเป็นสอนศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ และส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาชีพด้วย ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2542 : 3) ที่มีสาระสำคัญคือ

1. ปอเนาะใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการ ให้ยื่นเรื่องขอจดทะเบียนต่อทางราชการ
2. ปอเนาะใดที่จัดกิจการด้านการสอนได้ดี จะ ได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ
3. ให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ

ศิริบุญ สุวรรณศิริและคณะ (2532 : 11) ได้สำรวจเอกสารเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนปอเนาะในอดีตหรือต่อมาเรียกว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่าในอดีต ปอเนาะหรือปัจจุบันเรียกว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นั้นมีหลักสูตรสามัญศึกษา 5 หลักสูตรใหญ่ๆ และหลักสูตรศาสนา 3 ระดับ ดังนี้คือ

หลักสูตรสามัญศึกษา

1. ประถมศึกษา
2. มัธยมศึกษาตอนต้น
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย
4. การศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ 3
5. การศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ 4

หลักสูตรศาสนา

1. อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะห์) 4 ปี
2. อิสลามศึกษาตอนกลาง (มูตะวัชชีเตาะห์) 3 ปี
3. อิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) 3 ปี

นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันอีกด้วย

นับตั้งแต่รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนการเรียนการสอนและเข้ามาช่วยจัดการหลักสูตรสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น หลักสูตรที่ใช้ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมาตลอด และเพื่อให้เห็นภาพการจัดการและเข้าใจการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะศึกษาความเป็นมาของหลักสูตรก่อนและหลังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนจะศึกษา

รายละเอียดของหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน โดยจะเริ่มคํานึงศึกษานับตั้งแต่หลักสูตรอิสลามศึกษาต่างๆ ในพ.ศ. 2523 เริ่มประกาศใช้ ดังนี้

พ.ศ. 2524 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ใช้หลักสูตรคู่ขนานสองหลักสูตรคือ ใช้หลักสูตรสามัญศึกษาควบคู่กับหลักสูตรศาสนา โดยหลักสูตรวิชาสามัญศึกษาประกอบด้วยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ต่อมาเป็นฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2533) และใช้หลักสูตรวิชาศาสนา ประกอบด้วยหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2523 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง พ.ศ. 2523 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2523

พ.ศ. 2535 ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2535 เป็นหลักสูตรบูรณาการ ที่รวมรายวิชาสายสามัญและสายศาสนาเข้ามาอยู่ในหลักสูตรเดียวกัน ทั้งนี้ใช้เฉพาะในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางแห่ง ที่มีความพร้อมและตามศักยภาพของโรงเรียนที่สามารถดำเนินการได้เท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมและไม่สามารถดำเนินการได้ ยังคงใช้หลักสูตรเดิมอยู่

พ.ศ. 2540 ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง พ.ศ. 2540 ควบคู่กับหลักสูตรสามัญศึกษาโดยใช้ในโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้หลักสูตรบูรณาการ ส่วนโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรบูรณาการยังคงใช้หลักสูตรเดิม พ.ศ. 2535 อยู่

พ.ศ. 2546 ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้คู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 แต่ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2546 การใช้หลักสูตรคู่ขนานใหม่นี้ใช้กับระดับมัธยมศึกษาที่ 1 และ 4 เท่านั้น และจะขยายต่อไปยังระดับมัธยมศึกษาที่ 1 2 4 และ 5 ในปีพ.ศ. 2547 และประกาศใช้ทุกชั้นในปี พ.ศ. 2548 โดยเนื้อหาสาระในหลักสูตรใหม่นี้มีดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 สภาพหลักสูตรโดยทั่วไป

หลักสูตรสามัญศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรเดียวกับที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนทั่วไปหรือโรงเรียนของรัฐบาล ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษา ได้ประกาศให้โรงเรียนต่างๆ ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีระยะการดำเนินงานตามประกาศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 1) ดังนี้

พ.ศ. 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

พ.ศ. 2547 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2 4 และ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 4 และ 5

พ.ศ. 2548 ให้ใช้หลักสูตรนี้ทุกชั้นเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรที่ได้พัฒนาจากหลักสูตรเดิมที่ใช้อยู่ 3 ฉบับ คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) ที่ได้ใช้มานานกว่า 10 ปีโดยพบข้อบกพร่องในหลักสูตรเดิมหลายประเด็นดังนี้

1. หลักสูตรเดิมไม่สามารถสนองความต้องการอันแท้จริงของท้องถิ่นต่างๆ ได้ เนื่องจากความต้องการในท้องถิ่นต่างๆมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง
2. หลักสูตรเดิมขาดการพัฒนาส่งเสริมความรู้ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง
3. สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ควรต้องปรับเปลี่ยนพื้นฐานในการคิดของคนไทย ให้ก้าวทันยุคสมัย เพื่อสามารถดำเนินชีวิตในสภาพปัจจุบันได้
4. กระบวนทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้เกิดขึ้นในยุคสารสนเทศ ซึ่งความรู้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นสิ่งจำเป็นในการหาความรู้และการสื่อสาร

จากปัญหาทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมาข้างต้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) จึงปรับหลักสูตรการศึกษาใหม่ให้มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

ทั้งนี้หลักสูตรใหม่มีจุดมุ่งหมายเน้นที่การพัฒนานุเคราะห์ทั้งทางปัญญา จริยธรรมและการดำเนินชีวิต ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ, 2544 : 4) ได้ระบุจุดมุ่งหมายว่า “...มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ...”

1.2 การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาเหตุประการหนึ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเดิม ก็คือ ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศไปใช้ในการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ที่มีอยู่ในยุคปัจจุบันได้ (กรมวิชาการ, 2544 : 1) จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้ให้ความสำคัญกับภาษาต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ จึงควรสรุปสภาพและสถานะของภาษาต่างประเทศในหลักสูตรดังกล่าว เพื่อสามารถเข้าใจบทบาทของภาษาต่างประเทศในการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ดังนี้

1.2.1 โครงสร้างระดับช่วงชั้น

ในช่วงชั้นทั้งหมด 4 ช่วงชั้นที่กำหนดตามหลักสูตรนั้น ปรากฏว่าในทั้งหมด 8 กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศเป็นสาระการเรียนรู้กลุ่มภาษาต่างประเทศ ที่กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกระดับชั้น ตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1-3) จนถึงช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ทั้งหมด 12 ปี ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆนั้น หลักสูตรเปิดโอกาสให้สถานการศึกษาสามารถจัดได้ตามความเหมาะสม (กรมวิชาการ 2544: 6) และกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศจัดอยู่ในสาระกลุ่มที่สอง อันประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ “...เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์” (กรมวิชาการ, 2544 : 5) กล่าวคือเป็นสาระที่ต้องการสร้างเครื่องมือประกอบอาชีพในอนาคตสำหรับผู้เรียน โดยมีระยะเวลาทั้งหมด 12 ปี แต่สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เริ่มจัดการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จึงมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเพียง 6 ปีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากทั้งหมด 12 ปี (ป.1- ม.6) ดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศในโครงสร้างการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
	ภาคบังคับ			
	ขั้นพื้นฐาน			
กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓

1.2.2 การจัดเวลาเรียน

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่ามีเวลาเรียน 4-5 ชั่วโมงต่อวัน โดยให้ความสำคัญกับทักษะด้านภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ประมาณร้อยละ 50 ของเวลาทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ที่เหลือจึงนำไปสอนสาระการเรียนรู้อื่นๆ รวมถึงภาษาต่างประเทศ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่ามีลักษณะการให้ความสำคัญต่อทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์เหมือนช่วงชั้นแรก แต่จัดเวลาให้เพียงร้อยละ 40 ของเวลาทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ อีกร้อยละ 60 จึงนำไปสอนสาระอื่นๆ ซึ่งรวมไปถึงภาษาต่างประเทศ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-3 พบว่าเริ่มให้ความสำคัญทุกสาระการเรียนรู้ในเวลา โดยหลักสูตรขั้นพื้นฐานระบุว่าให้สาระทั้ง 8 กลุ่มมีสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน เพียงแต่ยังคงความสำคัญในกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาที่ 4-6 ถือเป็นช่วงเวลาเสรีในการเรียนรู้ เพราะหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าสู่การเรียนรู้เฉพาะสาขา โดยใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน

อย่างไรก็ตาม แนวทางการจัดเวลาดังกล่าวเป็นเพียงรูปแบบกว้างๆ โดยสถานศึกษาสามารถพิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนได้ตามความเหมาะสม

1.2.3 กลุ่มภาษาต่างประเทศ

ภาษาอังกฤษ นับเป็นภาษาต่างประเทศที่หลักสูตรขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญมากกว่าภาษาต่างประเทศอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนตั้งแต่ ป. 1- ม. 6 โดยตลอดหลักสูตรกำหนดภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศให้ผู้เรียนได้เรียน ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้านนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา (กรมวิชาการ, 2544 : 19) และกำหนดสาระการเรียนรู้ในกลุ่มภาษาต่างประเทศนี้มีทั้งหมด 4 ประการ (กรมวิชาการ, 2544 : 20) คือ

1. ภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะต่างๆ ใช้ในการสื่อสาร
2. ภาษาและวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจกระบวนการวัฒนธรรมของเจ้าของภาษานั้นๆ โดยเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมไทย
3. ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในกลุ่มสาระอื่นๆ
4. ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก เพื่อสามารถใช้ภาษาต่างประเทศตามสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

1.2.4 การจัดการเรียนรู้

เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรต่างๆ ต้องยึดถือแนวทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงพบว่า แนวทางการเรียนรู้ในสาระต่างๆ ต้องมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ตามลักษณะความแตกต่างของผู้เรียน

การบูรณาการ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่นำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันมาจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีหลายลักษณะ (กรมวิชาการ, 2544 : 21-22) เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน
3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
4. การบูรณาการแบบโครงการ

การสอนภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ จึงสามารถจัดการเรียนรู้แบบเอกเทศ โดยไม่นำกระบวนการการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้อื่นๆมาจัดการเรียนการสอนพร้อมกัน หรือแบบบูรณาการที่นำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันมาจัดการเรียนการสอน ตามความต้องการของสถานศึกษาหรือผู้สอนได้

2. หลักสูตรอิสลามศึกษา

นอกจากรายวิชาสามัญศึกษาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใช้เหมือนกับ โรงเรียนรัฐบาลและเอกชนทั่วไปแล้ว โรงเรียนยังจัดการเรียนการสอนรายวิชาศาสนาที่แตกต่างกันไปจากโรงเรียนประเภทอื่นๆ ซึ่งมีรายวิชาภาษาต่างประเทศคือภาษาอาหรับและภาษามลายู โดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ แต่เนื่องจากในช่วงการดำเนินวิจัย กำลังอยู่ในช่วงห้วงเลี้ยวหัวต่อของการปรับปรุงโครงการสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษา และความพร้อมของการใช้หลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแตกต่างกัน ทำให้เกิดภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอยู่ 3 ประเภทคือ

1. หลักสูตรใหม่ คือ หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ
2. หลักสูตรบูรณาการ คือหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
3. หลักสูตรดั้งเดิม คือหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2540 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง พุทธศักราช 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2523 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เนื่องจากคณะผู้วิจัยเห็นว่าความเข้าใจในการเรียนการสอนวิชาภาษาต่างประเทศในหลักสูตรอิสลามศึกษา จำเป็นต้องทราบสาระและแนวทางของหลักสูตรดังกล่าว และต้องศึกษาหลักสูตรต่างๆในตามประเภทดังกล่าวด้วยคือหลักสูตรใหม่ หลักสูตรบูรณาการและหลักสูตรดั้งเดิม จึงขอสรุปรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรใหม่ : หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ

2.1.1 สภาพโดยทั่วไป

หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2546) สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการนี้เป็นฉบับปรับปรุงจากหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นและตอนกลาง พุทธศักราช 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นและตอนกลาง พุทธศักราช 2523 เพื่อให้

สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยหลักสูตรนี้ใช้คู่กับหลักสูตรขั้นพื้นฐานที่มีรายวิชาสามัญศึกษา

หลักสูตรปรับปรุงนี้มีสาระสำคัญซึ่งสรุปได้ดังนี้

ด้านหลักการของหลักสูตร หลักสูตรนี้มุ่งเพื่อให้การจัดการศึกษาอิสลามศึกษามีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้จัดการศึกษาเน้นความรู้คุณธรรม ดังนั้นจึงกำหนดหลักสูตรอิสลามศึกษาไว้เพื่อ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอิสลามศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาด้านอิสลามศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนถือปฏิบัติหลักการอิสลามในการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ และเป็นหลักสูตรจัดการศึกษาทุกรูปและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

ด้านจุดหมายของหลักสูตร หลักสูตรนี้มุ่งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ทักษะ และ เจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์และรอซูล¹ ปฏิบัติตามหลักคำสอนของอิสลาม ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในวิชาศาสนา ภาษาอาหรับ ภาษามลายู และวิทยาการต่างๆ

2.1.2 โครงสร้างหลักสูตร

ก. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 4-6

ข. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มศาสนาอิสลาม

2. กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม

¹ คำว่า อัลลอฮ์ เป็นภาษาอาหรับ หมายถึงพระเจ้าในศาสนาอิสลาม ส่วนคำว่า รอซูล เป็นคำภาษาอาหรับ ในที่นี้หมายถึงศาสดามุฮัมมัด หรืออนบีมุฮัมมัด

3. กลุ่มภาษา

โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาในภาพรวม แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงโครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

ช่วงชั้น	อิสลามศึกษาคอนต้น (อคต) (อิบติดาอียะห์)		อิสลามศึกษา คอนกลาง (อก) (มูตะวัชชีเตาะห์)	อิสลามศึกษา ตอนปลาย (อป) (ชานาวี)
	ช่วงชั้นที่ 1 อคต 1- อคต 3	ช่วงชั้นที่ 2 อคต 4 – อคต 6	ช่วงชั้นที่ 3 อก 1- อก 3	ช่วงชั้นที่ 14 อป 1- อป 3
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่ม				
กลุ่มศาสนาอิสลาม	/	/	/	/
กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม	/	/	/	/
กลุ่มภาษา	/	/	/	/
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	/	/	/	/
เวลาเรียนเป็นชั่วโมง (ประมาณปีละ)	350-500	350-500	500-650	ไม่น้อยกว่า 650

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ, 2546ข)

ค. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้ คือ

กลุ่มสาระศาสนาอิสลาม ได้แก่วิชา อัลกุรอาน วิชาอัศดฺฟัซฺร (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) วิชาอัลฮาดิษ (วจนธรรมของท่านศาสดามุฮัมมัด) วิชาอัลฟิคุฮฺ (ศาสนบัญญัติ) วิชาอัลอะกีดะฮฺ (หลักการศรัทธา) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้เข้าใจหลักการอ่านอัลกุรอาน หลักการอรรถาธิบายอัลกุรอาน เข้าใจความหมายของวจนะของท่านศาสดา รู้สิ่งต้องห้ามและสิ่งที่ไม่อนุมัติในอิสลาม และเข้าใจความหมายของหลักการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ยึดมั่นในหลักการศรัทธา นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และสามารถแก้ปัญหาสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กลุ่มสาระสังคมศึกษาและจริยธรรม ได้แก่วิชา อัศดารีค (ประวัติศาสตร์อิสลาม) และวิชาอัลอัคลาค (จริยธรรม) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์อิสลาม สามารถใช้วิธีทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เข้าใจจริยธรรมอิสลาม และสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

กลุ่มสาระภาษา ในหลักสูตรใหม่นี้ได้กำหนดกลุ่มสาระภาษาเพียง 2 ภาษาเท่านั้น คือภาษาอาหรับ และภาษามลายู² มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่าน และเขียน เห็นคุณค่าและมีทักษะในการใช้ภาษาอาหรับและภาษามลายูเพื่อการเรียนรู้ ค้นคว้า ตีความบทบัญญัติอิสลามและสื่อความหมาย

การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นนั้น ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน มีความยืดหยุ่น โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาอาหรับและภาษามลายูเป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร ทักษะพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ และในช่วงชั้นที่ 4 เน้นการเรียนรู้ที่เป็นเฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

2.2 หลักสูตรบูรณาการ: หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย

พุทธศักราช 2535

หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, กระทรวงศึกษาธิการ, 2535ก และ 2535ข). เป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ รวมรายวิชาสามัญศึกษาและศาสนาเข้ามาในหลักสูตรเดียวกัน มีหลักการสำคัญคือ

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาศาสนา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน มีความรู้และทักษะในวิชาชีพ วิชาศาสนา สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา เป็นมุสลิมที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

โครงสร้างของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. หมวดวิชาบังคับ ซึ่งประกอบด้วย 2 กลุ่มวิชา คือ

1.1 วิชาบังคับแกน ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ พลานามัย ศิลปศึกษา และศาสนา

- 1.2 วิชาบังคับเลือก ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา และการงาน

2. หมวดวิชาเลือกเสรี ประกอบด้วย 2 กลุ่มวิชา คือ

2.1 กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ รายวิชาภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอาหรับ และภาษาจีน

² ภาษามลายูในที่นี้คือภาษามลายูมาตรฐานหรือมลายูกลาง

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์- คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ วิชา พละนาฏย และวิชา ศิลปศึกษา กลุ่มวิชา การงานและอาชีพ และกลุ่มวิชา ศาสนา

3. หมวดกิจกรรม ซึ่งจะเป็นกิจกรรมตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรม ศาสนา กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมอิสระ

รายละเอียดของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

รายวิชาภาษาต่างประเทศมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถ ความถนัดภาษาต่างประเทศตามความสนใจของผู้เรียน โดยให้มีทักษะเบื้องต้น ด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ในภาษาที่เลือกเรียน เพื่อใช้ในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และเพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาที่เลือกเรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

แนวการดำเนินการนั้น ไม่ได้กำหนดชั้นเรียน แต่จะระบุเป็นปีที่ 1, 2 และ 3 แทน รายวิชาที่กำหนดในปีที่ 1 สำหรับผู้เริ่มเรียนหรือมีพื้นฐานไม่เพียงพอ รายวิชาที่กำหนดในปีที่ 2 สำหรับผู้เรียนรายวิชาในปีที่ 1 มาแล้ว หรือมีความรู้เทียบเท่า และรายวิชาที่กำหนดในปีที่ 3 สำหรับผู้เรียนรายวิชาในปีที่ 2 มาแล้ว

คำอธิบายรายวิชาในแต่ละวิชาภาษาคือ เน้นการฝึกทักษะทั้งสี่ คือการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับที่สูงขึ้น จนสามารถอ่านได้คล่องแคล่ว เกิดความเพลิดเพลินจากการอ่าน และสามารถสื่อสารโดยใช้ทักษะทั้งสี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของวิชาภาษาอาหรับนั้น นอกจากจะถูกระบุในกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศแล้ว ยังมีบางวิชาที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มวิชาศาสนาอีกด้วย เช่น วิชา อัลกุรอาน หลักการอ่านอัลกุรอาน ภาษาอาหรับพื้นฐาน หลักภาษาอาหรับ สอนภาษาอาหรับ และคัมภีร์อาหรับ

และเป็นที่น่าสังเกตว่าวิชาภาษาถิ่น ถูกระบุให้อยู่ในกลุ่มวิชาศาสนาอีกภาษาหนึ่ง

2.3 หลักสูตรดั้งเดิม

หลักสูตรอิสลามศึกษาดั้งเดิมนี้เป็นหลักสูตรที่ไม่รวมรายวิชาสามัญศึกษาในหลักสูตร ซึ่งต่างจากหลักสูตรบูรณาการที่มีรายวิชาสามัญศึกษาและศาสนา หลักสูตรอิสลามศึกษาดั้งเดิมนี้จึงเป็นหลักสูตรที่ใช้คู่กับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ต่อมาเป็นฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2533) แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

2.3.1 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะห์) พุทธศักราช 2540

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะห์) พุทธศักราช 2540 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2540ก) มีหลักการสำคัญคือ เป็นการศึกษาพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้ถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม และมนุษยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างความเป็นเอกภาพของสังคม และเป็นการศึกษาเพื่อวางรากฐานสำหรับการศึกษาต่อ

จุดมุ่งหมายสำคัญของหลักสูตรคือ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศรัทธา และมีความศรัทธายึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม รู้จักสิทธิและหน้าที่ต่ออัลลอฮ์ ต่อตนเอง และต่อสังคมส่วนรวม สามารถนำหลักธรรมของศาสนาอิสลามมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม มีความเสียสละ มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล รู้จักการวางแผน ในฐานะผู้รับและผู้ให้ ผู้นำ และผู้ตาม และสามารถอ่านอัลกุรอานได้ถูกต้อง

หลักสูตรนี้ใช้เวลาในการเรียนเพียง 3 ปีเท่านั้น ซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นที่ผ่านมา ซึ่งกำหนดให้เรียนเป็นระยะเวลา 4-6 ปี ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันนักเรียนส่วนใหญ่ผ่านการศึกษาวិชาศาสนาในระดับคาดีกามาแล้ว ส่วนโรงเรียนในท้องถิ่นใดนักเรียนไม่เคยผ่านการศึกษาวิชาศาสนาในระดับคาดีกามาก่อน หรืออาจมีการสอนเสริมได้ตามความเหมาะสม

โครงสร้างของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ วิชาบังคับ วิชาเลือกเสรี และกิจกรรมศาสนา

กลุ่มวิชาบังคับ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ วิชาบังคับแกน และวิชาบังคับเลือก

วิชาบังคับแกนประกอบด้วย วิชา อัลกุรอาน วิชาดัจฟีร (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) วิชาหะดีษ (วจนะของศาสนดา) วิชาเตฮีด (หลักการศรัทธา) วิชาฟิคุฮ (ศาสนบัญญัติ) ภาษาอาหรับ ภาษามลายู หรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ได้แก่ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีน

วิชาบังคับเลือก ได้แก่กลุ่มวิชาศาสนา และกลุ่มวิชาภาษา คือ ภาษาอาหรับ ภาษามลายู และภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

กลุ่มวิชาเลือกเสรีแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาศาสนา กลุ่มวิชาภาษา และกลุ่มวิชาสังคม

กลุ่มวิชาสังคม ได้แก่ วิชาจริยธรรม ชีวิตประวัติของท่านศาสดา ชีวิตประวัติของสาวกของศาสดา นักปราชญ์ท้องถิ่น ประวัติอิสลามทั้งสี่ ประวัติอิสลามในประเทศไทย ครอบครัวมุสลิม ทั้งนี้เพื่อให้เป็นเอื้ออย่างและปฏิบัติตามแนวทางของท่านศาสดา สาวกของศาสดา และบุคคลสำคัญในศาสนาอิสลาม

ในหลักสูตรนี้มีกำหนดให้จัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตามสภาพและความพร้อมของผู้เรียน เช่นได้กำหนดไว้ว่า การเรียนภาษามลายูและภาษาต่างประเทศ ถ้าเลือกภาษามลายูในชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 สัปดาห์ละ 2 คาบ ไม่ต้องเรียนภาษาต่างประเทศ แต่ถ้าเรียนภาษาต่างประเทศในชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 สัปดาห์ละ 2 คาบ ไม่ต้องเรียนภาษามลายู

ด้านคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มวิชาศาสนา ส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย และสรุป ซึ่งจะต่างจากหลักสูตรก่อนหน้านี้ ส่วนวิชาภาษาก็จะเน้นด้านทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นทั้ง 4 ด้าน และสามารถนำความรู้ด้านภาษาไปใช้ประกอบการเรียนวิชาอื่นๆ และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

¹ อิมามทั้งสี่คือ ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าสำนักคิดทั้งสี่ของศาสนาอิสลามคือ อิมามอะนาฟี อิมามมาลีกี อิมามชาฟีอี และอิมามฮันบาลี

2.3.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มตะวัชชีเตาะห์) พุทธศักราช 2540

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มตะวัชชีเตาะห์) พุทธศักราช 2540 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2540ข) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่ต่อเนื่องจากหลักสูตรอิสลามศึกษา ตอนต้น (อิบติคาอียะห์) หลักการสำคัญ จุดมุ่งหมายและ โครงสร้างของหลักสูตรมีลักษณะเดียวกับหลักสูตร อิสลามศึกษาตอนต้นทุกประการ แต่จะเพิ่มในส่วนของการอธิบายและคำอธิบายรายวิชาให้มากขึ้น โดยเน้นที่ การนำไปใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

รายวิชาที่เพิ่มเข้ามาในกลุ่มของวิชาศาสนามี 5 วิชา ได้แก่

วิชาดัจวิด (หลักการอ่านอัลกุรอาน) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกเสียงพยัญชนะ ได้ ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น มีทักษะในการอ่านอัลกุรอานให้ถูกต้อง และเห็นคุณค่าของดัจวิด

วิชาพะรอเอ็ด (มรดก) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งมรดกตามหลักการอิสลาม

วิชาอุซูลุดดีน (หลักการอธิบายกุรอาน) เพื่อให้รู้ถึงความเป็นมาและลักษณะของ โองการ ต่างๆ ในอัลกุรอาน

วิชาฮิกมะฮุดดัจรีฮฺ (ปรัชญาศาสนาบัญญัติ) เพื่อให้เข้าใจถึงปรัชญาต่าง ๆ ของบทบัญญัติของศาสนา

วิชามุสฏอละฮฺฮะดีษ (หลักการวินิจฉัยของศาสนา) เพื่อให้เกี่ยวกับความเป็นมาและการจำแนก ประเภทของวินิจฉัยของศาสนาได้

กลุ่มวิชาภาษานอกจากเน้นให้เกิดทักษะทั้ง 4 แล้ว ยังมีการเพิ่มเนื้อหาทางด้าน โครงสร้างของภาษา ฝึกรอ่านข้อความที่ยาวขึ้น เขียนบรรยายและเล่าเรื่องสั้นๆ ได้

3.3 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) พุทธศักราช 2523

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) พุทธศักราช 2523 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523) เป็น หลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มตะวัชชีเตาะห์) การศึกษาในระดับนี้ มีความมุ่ง หมายที่จะฝึกอบรมเยาวชนมุสลิมให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม อันจำเป็นสำหรับการ ดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจ และมีความสามารถที่จะส่งต่อผู้อื่นต่อไปได้ มีพื้นฐานที่จะศึกษาต่อใน ระดับอุดมศึกษาต่อไป โดยมีหลักการ โดยสรุปคือ เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาครอบคลุมถึงด้านต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามระบบอิสลาม มีการปรับปรุงแนวการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความจริง และ การเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกอบรมให้รู้จักคิด แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและสังคมตาม หลักการของอิสลาม และเป็นหลักสูตรที่เปิด โอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของคน

หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความรู้ลึกซึ้งในฐานะที่ เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของพระผู้เป็น เจ้าองค์เดียว ให้สามารถใช้ความคิดและเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่าง ๆ โดยปราศจากความม- ง่าย ปลุกฝังให้มีความศรัทธาต่ออัลกุรอาน และปฏิบัติตามจริยวัตรของศาสนามุฮัมมัด และอัครสาวก และ สามารถถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนาอิสลามให้แก่บุคคลทั่วไปได้อย่างถูกต้อง

โครงสร้างของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 หมวดวิชา คือ

1. หมวดวิชาศาสนา ประกอบด้วย วิชาอัลกุรอาน วัฒนธรรม ศาสนบัญญัติ และปรัชญา
2. หมวดวิชาภาษา ประกอบด้วย ภาษาอาหรับ ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ
3. หมวดวิชาสังคมศึกษา

รายละเอียดและจุดประสงค์ของการเรียนการสอนของแต่ละหมวดวิชาสรุปได้ดังนี้

หมวดวิชาศาสนา ซึ่งประกอบวิชากุรอาน เป็นวิชาบังคับ เนื้อหาหลักของวิชาอัลกุรอาน คือ เน้นด้านการบรรยายอัลกุรอาน และศึกษาหลักการบรรยายอัลกุรอาน ซึ่งมีจุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความหมายของอัลกุรอาน และเกิดความซาบซึ้งในอรรถรสของภาษาและเรื่องราวต่าง ๆ ในอัลกุรอาน

วิชาวัฒนธรรม คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท่านศาสดามุฮัมมัด เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับจริยวัตรของท่านศาสดา เพื่อจะได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ และเพื่อใช้ประกอบการอธิบายหลักการในอัลกุรอานได้ถูกต้อง และผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาหลักการวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นเกี่ยวกับความเชื่อที่ได้ของผู้รายงานวัฒนธรรม และรู้ลักษณะของวัฒนธรรมที่สามารถยึดถือปฏิบัติและเป็นหลักฐานทางศาสนาได้

วิชาศาสนบัญญัติ เป็นวิชาที่มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถแยกสิ่งที่ไม่อนุมัติและสิ่งที่ไม่อนุมัติจากพระเจ้าได้ เพื่อนำหลักศาสนบัญญัติมาใช้ในการดำรงชีวิต และสามารถเปรียบเทียบวิชานิติศาสตร์อิสลามกับวิชานิติศาสตร์อื่นได้ และจะต้องเรียนวิชาหลักการศาสนบัญญัติ และวิชาศาสนบัญญัติเปรียบเทียบควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้หลักการศาสนบัญญัติซึ่งเป็นรากฐานของนิติศาสตร์อิสลาม และสามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

วิชาปรัชญา เพื่อให้ผู้เรียนรู้หลักการยึดมั่นและเชื่อถือที่ถูกต้อง และรู้จักพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล ซึ่งประกอบด้วย วิชาเอกภาพ คือวิชาที่ว่าด้วยการศรัทธาในเอกองค์อัลลอฮ์ วิชาปรัชญาอิสลาม และวิชาตรรกวิทยา

หมวดวิชาภาษา ประกอบด้วย วิชาภาษาอาหรับ ซึ่งครอบคลุมสาขาต่าง ๆ ของวิชาภาษาอาหรับ เช่น หลักภาษาอาหรับ วรรณคดีอาหรับ ลำนวนโวหาร เรียงความ นอกจากนี้ยังมีวิชาการพูด และวิชาการแปลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับภาษาอาหรับ และสามารถแปลภาษาอาหรับเป็นภาษาไทย และภาษามลายูได้

วิชาภาษามลายู เป็นวิชาเลือก ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษามลายูได้ถูกต้อง สามารถใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสารได้ และใช้ภาษามลายูในการค้นคว้าหาความรู้ทางศาสนาอิสลามได้

หมวดวิชาภาษาอังกฤษ การสอนภาษาอังกฤษจะเน้นด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน และไวยากรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนรู้โครงสร้างภาษาอังกฤษและศัพท์ที่จำเป็น สามารถอ่านภาษาอังกฤษระดับพื้นฐาน เข้าใจและออกเสียงได้ถูกต้อง และเข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

หมวดวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยวิชาประวัติศาสตร์อิสลาม วิชาวัฒนธรรมอิสลาม วิชาจิตวิทยา และสังคมวิทยา วิชาหลักการสอน วิชาดาราศาสตร์ และวิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของศาสนาอิสลาม รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลาม รู้เรื่องจิตวิทยาและสังคมวิทยา รู้ หลักการสอนศาสนาอิสลาม รู้เรื่องระบบการ โคจรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ เพื่อดำเนินหาเวลา ละหมาดได้ และรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของอิสลาม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) พุทธศักราช 2523 ข้างต้น จะเห็นว่า หลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตร ได้ไม่ได้นั้นเฉพาะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการ คำคัญของศาสนาอิสลามเพื่อให้มุสลิมได้ยึดถือปฏิบัติและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเอกชน หลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับก่อนหน้านั้น แต่ยังเป็นหลักสูตรเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนได้ออกไปเป็นผู้สอน ต่อไป จะเห็นได้ว่า ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหลายแห่งมีครูสอนศาสนาอิสลามที่มีวุฒิ การศึกษาเพียงระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) อยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง อาจเป็นเพราะว่าในอดีต ผู้ที่เรียน จบในระดับสูงสุดของหลักสูตรอิสลามศึกษาไม่สามารถจะไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เพราะในประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่มีการเรียนการสอนสาขาวิชาอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถ้าต้องการจะเรียนต่อ จะต้องเดินทางไปเรียนในต่างประเทศ ซึ่งจะมีไม่กี่คนนักที่สามารถกระทำได้ เนื่องจากปัจจัยทางการเงิน และอื่นๆ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะต้องเรียน ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 3 ภาษาคือภาษาอาหรับ ภาษามลายูกลางและภาษาอังกฤษ เป็นที่น่าสนใจว่าเมื่อ รวมกับภาษาไทยและภาษามลายูถิ่นในบางพื้นที่แล้ว ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนี้จะต้อง เรียนและใช้ภาษารวมแล้ว 5 ภาษาทีเดียว

ถึงแม้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเกิดทำการสอนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นและ/หรือ ตอนปลายก็ตาม แต่ความต่อเนื่องของหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนนี้ สัมพันธ์กับหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ใช้ในระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ทราบสภาพของหลักสูตรทั้งสองว่าสัมพันธ์กันอย่างไร โดยเฉพาะพื้นฐานของผู้เรียนในการเรียนการ สอนภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533)

สาระสำคัญของหลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรมวิชาการ, 2537) นี้ มีขึ้นโดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณลักษณะนิสัย ในด้านค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และเน้นการฝึกปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนให้ เกิดประ โยชน์สูงสุดต่อตนเอง และส่วนรวม ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ เป็นการศึกษาศาสนาอิสลามขั้น

พื้นฐานเพื่อสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิม เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในสังคมและประเทศชาติ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางศาสนาอิสลามไปใช้ในชีวิตประจำวัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนบัญญัติได้ถูกต้อง เป็นมุสลิมที่ดีตามแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัด สามารถดำรงชีวิตตามวิถีทางของศาสนาอิสลามได้

กระทรวงศึกษาได้ทำหลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา เพื่อเป็นทางเลือกให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาทั่วไปสามารถประยุกต์ใช้ในโรงเรียน เพื่อสนองตอบความต้องการของชาวไทยมุสลิมได้ ทำให้การศึกษาของไทยสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นได้

ด้านโครงสร้างของหลักสูตรนั้นประกอบด้วยโครงสร้างวิชา 8 รายวิชาคือ

1. วิชาหลักศรัทธา ต่อพระเจ้าและศาสนทูตของพระองค์
2. วิชาศาสนบัญญัติ ว่าด้วยหลักการอิสลามและกฎเกณฑ์เงื่อนไข ข้อห้าม ข้อใช้ต่าง ๆ ของศาสนกิจ
3. วิชาศาสนประวัติ ว่าด้วยชีวประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด⁴
4. จริยธรรม ว่าด้วยกริยามารยาท การปฏิบัติตนที่ดีตามคำสั่งสอนของศาสนาอิสลาม
5. วิชาอัลกุรอาน ว่าด้วยหลักการอ่าน การท่องจำอัลกุรอาน และบอกความหมายของบทต่างๆ ที่กำหนด
6. วิชาเสริมทักษะ อัลกุรอาน ฝึกการอ่านอัลกุรอาน ท่องจำบทต่าง ๆ ในอัลกุรอาน
7. วิชาพื้นฐานศาสนาอิสลาม 1 (ภาษามลายู)
8. วิชาพื้นฐานศาสนาอิสลาม 2 (ภาษาอาหรับ) ฝึกการอ่านภาษาอาหรับและภาษามลายู เพื่อให้อ่านอัลกุรอาน เข้าใจและสามารถตีความหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาพบว่า วิชาภาษาต่างประเทศของหลักสูตรมีเพียง 2 ภาษา คือ วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายู ซึ่งเรียกว่าวิชาพื้นฐานศาสนาอิสลาม มีจุดประสงค์เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาอัลกุรอานและศาสนาอิสลามได้ คำอธิบายรายวิชาจะเน้นการฝึกทักษะ 2 ทักษะคือการอ่านและการเขียนเท่านั้น

จะเห็นว่า หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา มีความสอดคล้องกัน ทั้งด้านหลักการและรายละเอียดของหลักสูตร โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม เพื่อใช้ปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้อง และเป็นมุสลิมที่ดี โดยมีภาษาอาหรับและภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนเนื้อหาต่างๆ

⁴ นบีมุฮัมมัด หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งคือ ศาสดามุฮัมมัด

การที่หลักสูตรอิสลามศึกษาทุกระดับได้กำหนดให้มีการเรียนภาษาอาหรับและภาษามลายูด้วยนั้น มาจากสาเหตุว่าการที่จะเข้าใจและปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้อง มุสลิมทุกคนต้องสามารถอ่านอัลกุรอาน ซึ่งเป็นภาษาอาหรับได้ถูกต้อง จึงเห็นได้จากหลักสูตรอิสลามศึกษาทุกหลักสูตรกำหนดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวกับ พื้นฐานอัลกุรอาน นอกจากนี้ ตำราหลายเล่มเขียนเป็นภาษาอาหรับ ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีทักษะทางภาษาในการเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษา

ในขณะเดียวกันภาษามลายู เป็นภาษาที่ใช้ในการบรรยายและตำราบางเล่มเขียนเป็นภาษามลายู ทั้งนี้ อัยหมัดสมบูนูร์ บัหวลง (2544 : 5) ตั้งข้อสังเกตว่า ตำราทางศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีมาตั้งแต่อดีตเป็นภาษามลายูและมลายูถิ่น ที่ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาในรูปแบบปอเนาะในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการศึกษา “ศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตแบบมุสลิม” และปรากฏหลักฐาน เอกสารตำราทางศาสนา ที่เรียกว่า “กิตาบ-ญาวี (Kitab Jawi)” ที่เขียนเป็นภาษายาวี ตั้งแต่สมัยพุทธศักราช 2200 จัดพิมพ์และเผยแพร่ในระบบปอเนาะ รูปแบบการศึกษาเช่นนี้เอง มีอิทธิพลทำให้การศึกษาใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กำหนดให้มีการเรียนภาษามลายูไปด้วย

ในการเรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น ปัจจัยหนึ่งที่มีผลหรือ อาจจะช่วยส่งเสริมการเรียนของนักเรียนได้ คือการเรียนนอกระบบที่เกิดขึ้นนอกชั้นและนอกเวลาเรียน ตามปกติของนักเรียนในช่วงระดับประถมศึกษา ที่เรียกว่า คาติกา เปิดสอนกันตามมัสยิดในแต่ละหมู่บ้าน หรือตามแต่กรรมการมัสยิดจะเห็นสมควร คณะผู้วิจัยเห็นว่า ระบบนี้น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเรียน ภาษาต่างประเทศคือภาษาอาหรับและภาษามลายูกลางของนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็น สภาพแวดล้อมที่นักเรียนได้รับการฝึกและสัมผัสการเรียนภาษา ก่อนเข้าไปสู่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม จึงเห็นสมควรทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบการเรียนคาติกา เพื่อสามารถเข้าใจสภาพและปัจจัย ต่างๆที่เอื้อต่อการเรียนภาษาต่างประเทศของนักเรียนดังกล่าวให้ถูกต้องและชัดเจน

หลักสูตรคาติกา

คาติกา (Tadika) เป็นคำย่อในภาษามลายูโดยมีชื่อเต็มว่า Taman Didikkan Kanak-kanak ซึ่งหมายถึง ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน แต่ในแถบ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คาติกา คือ การจัดการเรียนระดับ ประถมศึกษาแก่เด็กอายุ 6-11 ปี โดยสอนในวันเสาร์-อาทิตย์เป็นส่วนใหญ่ เรียนที่ที่คณะกรรมการมัสยิด กำหนด (พิสุทธิ์ บุญเจริญ 2542 : 71) หรือบางแห่งก็เรียนในช่วงตอนเย็นหลักเลิกเรียนถึงตอนค่ำ โดยมีครู หรือที่เรียกว่า “เจ๊ะกู” เป็นผู้สอน

สภาพหลักสูตรโดยทั่วไป

หลักสูตรคาติกาเป็นหลักสูตรที่ใช้สอนอยู่ตามศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยในปัจจุบันพบว่า ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด

มีการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนอยู่ 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิชาศาสนา ภาคฟิรดูอิน⁵ ซึ่งออกโดยสมาคมครูสัมพันธ์ ภายใต้การอุดหนุนของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และบางแห่ง โดยเฉพาะในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้หลักสูตรศาสนา ซึ่งออกโดยศูนย์ประสานงานชมรมคณาธิการชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้หลักสูตรทั้ง 2 หลักสูตรมีหลักการในการจัดหลักสูตรที่เหมือนกัน ดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักการศาสนาขั้นพื้นฐาน เพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และยึดมั่นในหลักการศรัทธาที่ถูกต้อง
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอ่าน การเขียนภาษาอาหรับ และคุณธรรมจริยธรรม
3. เป็นการสร้างสามัญสำนึกในการศึกษาเรียนรู้วิชาการศาสนาเพิ่มเติมให้แก่นักเรียน
4. เป็นการสร้างพื้นฐานในด้านหลักศาสนา และภาษาอาหรับ เพื่อการเรียนรู้ในระดับอิมติคาอียะห์ หรือมุควัชชีเตาะห์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

แนวการดำเนินการ

เพื่อให้การศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย สมาคมครูสัมพันธ์ได้วางแนวทางการดำเนินการไว้ (กรมการศาสนา 2542 : 3) ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักการศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติจริง
2. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการจากแหล่งวิทยาการและกิจกรรมทางศาสนาที่ท้องถิ่นจัดขึ้นโดยทั่วไป
3. ในการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำหลักการศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด
4. จัดให้มีการติดตามประเมินผลโดยประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
5. การจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น คำนึงถึงความต่อเนื่องกัน และเป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูงต่อไป
6. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมทางศาสนา และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีจำนวนศูนย์ที่ใช้หลักสูตรศาตาคีกาอยู่ทั้งหมด 1,728 ศูนย์ โดยจะกระจายอยู่ตาม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

⁵ ฟิรดูอิน เป็นภาษาอาหรับ หมายถึงหลักการศาสนาขั้นพื้นฐาน ในอิสลามที่กำหนดว่าทุกคนต้องเรียนรู้ เข้าใจและปฏิบัติเป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนศูนย์การศึกษาในภาคใต้ตอนล่าง

จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู
ปัตตานี	635	64,575	3,206
นราธิวาส	516	58,301	2,876
ยะลา	412	35,782	1,896
สงขลา	113	12,500	743
สตูล	52	3,600	212
รวม	1,728	174,758	8,933

ที่มา: ศูนย์ประสานงานชมรมคตศึกษาชายแดนภาคใต้ (2540)

ส่วนศูนย์ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์ประสานงานชมรมคตศึกษาชายแดนใต้ก็จะใช้หลักสูตรของสมาคมครูสัมพันธ (อับดุลมุฮิมีน สาและ, 2546)

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตามหลักสูตร

หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีรายวิชาในหลักสูตรซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

1. กลุ่มศาสนาอิสลาม ประกอบด้วยรายวิชา เคาฮีด (เอกภาพ) ฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) อัลหะดีษ (วจนของท่านศาสดามุฮัมมัด) พื้นฐานศาสนา หลักพิจารณาอัลกุรอาน หลักพิจารณาอัลหะดีษ
2. กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม ประกอบด้วยรายวิชา ตะเซาฟูฟ (จริยธรรม) ศาสนประวัติ ชีวิตประวัติ อักล้าก (จริยธรรม)
3. กลุ่มภาษาต่างประเทศ
 - 3.1 วิชาภาษาอาหรับ ประกอบด้วยรายวิชา ดังต่อไปนี้
 - 3.1.1 อัลกุรอาน
 - 3.1.2 คัจญูวิด (การออกเสียงภาษาอาหรับ)
 - 3.1.3 ภาษาอาหรับ
 - 3.1.4 การอ่านอาหรับ
 - 3.1.5 ไวยากรณ์อาหรับ
 - 3.1.6 อิมล้าก (เขียนตามคำบอก)
 - 3.1.7 ค็อด (คัดลายมือภาษาอาหรับ)
 - 3.2 วิชาภาษามลายู

3.2.1 วิชายวี อ่าน เขียนภาษามลายูโดยใช้อักษรยวี⁶

3.2.2 วิชารูมี อ่าน เขียนภาษามลายูโดยใช้อักษรโรมัน

แม้ว่ารายวิชาอัลกุรอาน และตัจญูวิด (การออกเสียงภาษาอาหรับ) เป็นวิชาศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นฐานของศาสนาอิสลามว่าด้วยคัมภีร์อัลกุรอานและหลักการออกเสียงอัลกุรอาน แต่ในที่นี้ คณะผู้วิจัยถือว่ารายวิชาดังกล่าวเป็นวิชาภาษาต่างประเทศ เนื่องจากมีการศึกษาเรื่องตำแหน่งที่เกิดเสียงของพยัญชนะอาหรับ และฝึกทักษะในการอ่านพยัญชนะ อ่านคำ และประโยคภาษาอาหรับอย่างง่าย รวมถึงฝึกกระจายคำ ฝึกเขียนคำภาษาอาหรับ

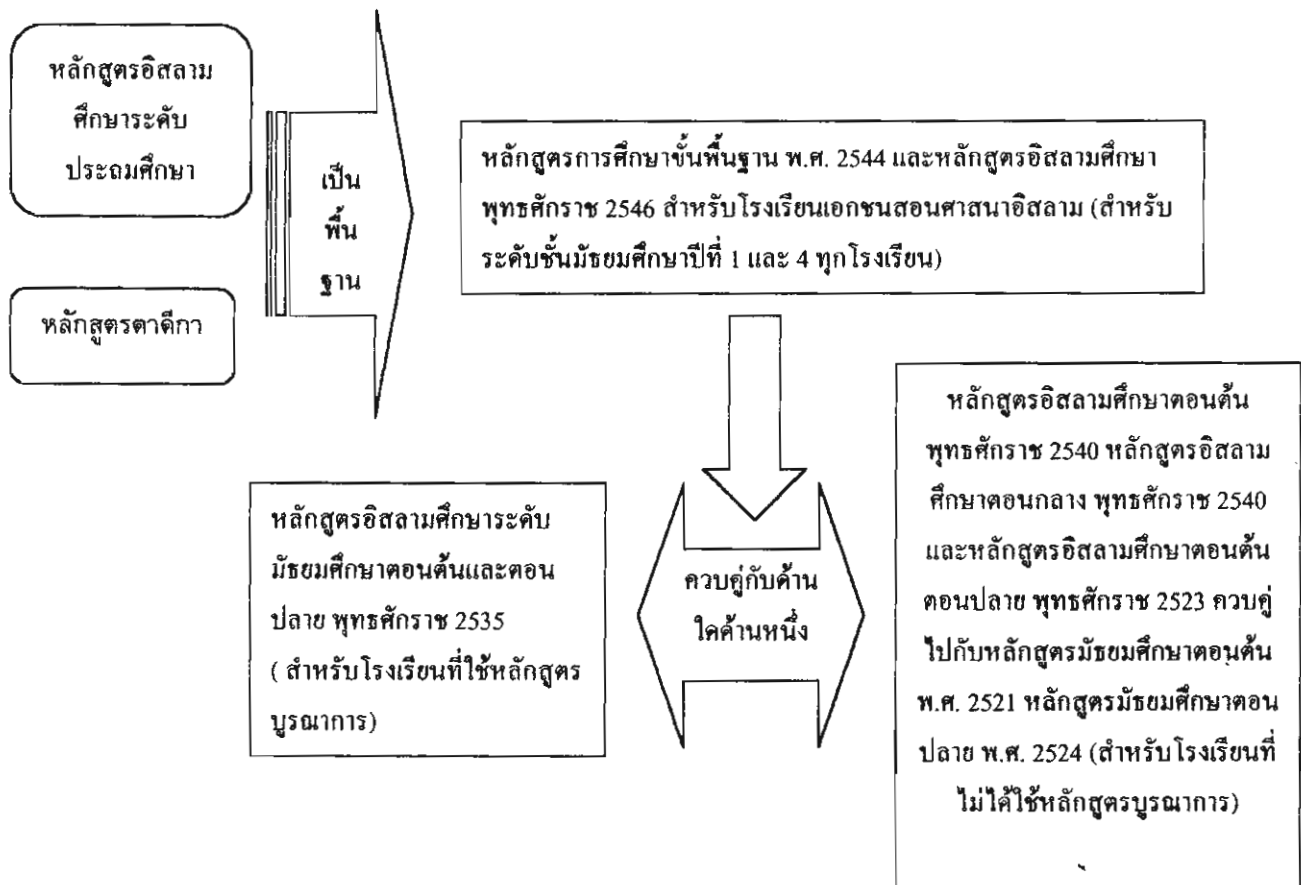
ทั้งนี้รายวิชาในกลุ่มภาษาต่างประเทศของหลักสูตรศาตึกาโดยสมาคมครูสัมพันธ์และ โดยศูนย์ประสานงานชมรมศาตึกาชายแดนภาคใต้ ยังมีความแตกต่างในบางรายวิชา กล่าวคือ หลักสูตรที่ออกโดยสมาคมครูสัมพันธ์จะไม่มีรายวิชา ภาษามลายู การอ่านอาหรับ ไวยากรณ์อาหรับ อิมล้าก และค็อด เนื่องจากหลักสูตรมุ่งเน้นหลักการศาสนา กอปรกับกลุ่มนักเรียนที่เรียนในหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ซึ่งจะแตกต่างกับนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูถิ่น ซึ่งเป็นผลทำให้นักเรียนบางคนที่ไม่เรียนในหลักสูตรศาตึกาสามารถสอบเข้าเรียน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ในระดับชั้น 1 หรือ 2 มุตะวัชชีเตาะห์ โดยไม่ต้องเรียนในระดับอิตีดาอียะห์ (ฮัจญ์กูรี หุเซน, 2546)

ความสัมพันธ์ของหลักสูตรต่างๆกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ คณะผู้วิจัยพบว่าหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในช่วงปี พ.ศ. 2546 เอง มีความหลากหลาย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 คงจะมีความชัดเจนในการใช้หลักสูตรที่มีเอกภาพมากขึ้น อันเนื่องจากการปรับปรุงใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นอกจากนี้ความต่อเนื่องของการเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเอง ยังมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกับหลักสูตรอีกสองหลักสูตรคือหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและหลักสูตรศาตึกา โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการได้เรียนรู้ภาษาต่างประเทศของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ภาพการใช้หลักสูตรต่างๆในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันสามารถแสดงในแผนผังดังต่อไปนี้

⁶ อักษรยวี เป็นตัวอักษรที่นิยมใช้อักษรภาษาอาหรับบางตัวและดัดแปลงเพิ่มเติมอักษรใหม่เพื่อสามารถแทนเสียงในภาษามลายูได้

หลักสูตรต่างๆ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปิดสอนหลักสูตรสามัญศึกษาและหลักสูตรศาสนาและความสัมพันธ์กับหลักสูตรอื่นๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2546

ในช่วงปี พ.ศ. 2546 เป็นช่วงเวลาปรับเปลี่ยนหลักสูตรต่างๆ มากมาย อันเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จึงมีหลักสูตรหลากหลายและสัมพันธ์กันดังนี้

หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา และหลักสูตรศาสนา เป็นหลักสูตรที่เป็นพื้นฐานต่อยอดไปสู่การเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ โดยหลักสูตรที่มีในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในช่วงปี พ.ศ. 2546 คือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ทุกโรงเรียน) ควบคู่ไปกับหนึ่งในสองรูปแบบดังนี้

1. ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535